



Universitätsbibliothek Paderborn

**Homili-||arvm Sive Sermo-||num doctissimi uiri loh. Eckij
ad-||uersum quoscunq[ue] nostri || temporis hæreticos,||
super Euangelia || de tempore || ... Tomvs ...**

... ab Aduentu usq[ue] ad Pascha ...

Eck, Johannes

1534

VD16 E 292

D[omi]nica Jnuocauit. Euange. Duc[tus] est Jesus in desertum. Matth. 4.
Homili[æ] sex Du[æ] vltim[æ] sunt de te[n]tatio[n]e.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35308

dat, sicut alios infirmos quærere solebat. ipso enim clamore penè ad importunitatem usque protenso, satis declarabat omnibus primum mentis suæ adfectum, simulq; dignum se exhibebat, cui dominus uisum restitueret. Dixit ergo: Domine, ut uideam. At Iesus dixit illi: Respice, fides tua te saluum fecit. & confestim uidit. Tria sunt breuia in hoc facto: nam uno illo uerbo, cum dixit Christus, Respice, miraculum hoc totum operatus est. Deinde fides hæc consideranda est tanta, quæ & obstaculum gratiæ ademit, unde effectus miraculi secutus est. Tertium uero est laus. uidit enim, & sequebatur illum, magnificans deum. Et omnis plebs ut uidit, dedit laudem deo. quod nos quoque facere debemus, sicut Dauid ait: Magnificate dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum, & sicut Iohānes inquit, Laudem dicite deo nostro omnes sancti eius, & qui timetis eum pusilli & magni. Vere nanque uitium magnum & scelus immensum est, ingratum esse deo, quo etiam homo deum erga se grauitè commouet, ut ei etiam data antehac bona eripiat, & quæ daturus illi fuerat, subtrahat. Vos itaq; deo dignas quoque dicite gratias, laudate eum & magnificate cum hoc cæco, quem ille illuminauit, ut sic nos omnes etiam illuminare dignetur, quatenus in lumine suo lumen uidere meam ut felicitatis æternæ. Id adeo nobis concedat, qui est benedictus in æuum, Amen.

Chrylost.

Psalm. 336

Apo. 19.

DOMINICA PRI-

MA QVADRAGESIMAE, QVAE

*Et dominica Inuocauit dicitur, super
Euangelio Matthæi quarto.*

In illo tempore: Ductus est Iesus in desertum à spiritu, ut tentaretur à diabolo. Et cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esuriit. & accedens tentator, dixit

Marci. 1.

Luce. 4

Exodi. 34

x v

ei: Si filius dei es, dic ut lapides isti panes fiant.
 Qui respondens dixit: Scriptum est, Non in so-
 lo pane uiuet homo, sed in omni uerbo quod pro-
 cedit de ore dei. Tunc assumpsit eum diabolus in
 sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnacu-
 lum templi, & dixit ei: Si filius dei es, mitte te de
 orsum. scriptum est enim, quia angelis suis man-
 dauit de te, & in manibus tollēt te, ne forte offen-
 das ad lapidem pedē tuum. Ait illi Iesus rursum:
 Scriptum est, Non tentabis dominū deū tuum.
 Iterum assumpsit eum diabolus in montem ex-
 cellsum ualde, & ostendit ei omnia regna mundi,
 & gloriam eorū, & dixit ei: Hæc omnia tibi da-
 bo, si cadens adoraueris me. Tunc dicit ei Iesus:
 Vade sathana. scriptū est enim, Dominum deū
 tuū adorabis, & illi soli seruiēs. Tunc reliquit
 eum diabolus, & ecce angeli accesserūt, & minis-
 trabant ei.

HOMILIA PRIMA.

ET si communi & recepto quodam more plerique
 omnes totius quadragesimæ sermones, ad pœni-
 tentiam, contritionem & confessionem referri so-
 leant, nos tamen (quia huic rei totiꝫ adeo sacramento-
 rum omnium materiæ peculiare homilia dicantur) eu-
 angeliorum tantum insistemus expositioni, iuxta uete-
 rum doctorum sententias pariter & scripta, à quibus ita
 me CHRISTVS seruet, totius uitæ meæ tempore nulla-
 tenus recedam.

¶ Principio ductum Iesum in desertum Mattheus cō-
 memorat, idēq; tunc cum iam à Iohanne baptizatus esset,
 apparuissetq; super eum spūs sanctus in specie colūbæ, un-
 de ille eodem plenus spū, egressus est Iordanem, ab ipso

subinde ductus in desertum, ut sicut iam baptizatus esset **Luce. 4.**
 in Iordanis flumine, ita deinceps in deserto baptizaretur
 igni tērationum. Dubitari autem (inquit hic Gregorius) **Gregori.**
 à quibusdam solet, à quo spū ductus sit Iesus in desertum.
 palam enim est ex sequentibus, tentatum ipsum esse à di-
 abolo, atq; adeo ductum iam in pinnaculum templi, iā in **Hierony.**
 mōtem excelsum. In desertum uero sine dubio Hierony-
 mus ductum cum refert à spū sancto. ubi obseruandū est,
 q̄ significanter hoc totum narrent euangelistæ. Marcus **Marci. 3.**
 inqt, Spūs expulit eū in desertum. ecce potentiam, quę tri-
 buitur patri. Matthæus ait, Ductus est à spū. ecce sapienti-
 am filij. Lucas autem, Agebatur spū. ecce bonitatem spūs **Luce. 4.**
 sancti. Expulsus, ductus, agitabatur. Ductum ergo à spiri-
 tu sancto dominum in desertum inuenit ibidem tērator,
 & adortus est. Ductus uero ille, uirtute factus est diuina,
 ita ut sic immediate humanitas Christi fuerit in deserto,
 quomodo nunc quoq; sacratissimum Christi corpus inci-
 pit esse in altari, non tamen per cælos & aërem descen-
 dens. sed neq; inuitus hic in desertum uenit Christus, sed
 bona uoluntate cum hoste suo decertaturus. Vbi si di-
 cis, Cur tandem à spiritu in desertum duci uoluerit Chri-
 stus, & quare non potius ipse semet isthuc contulerit, cū
 utique & deus esset, & propria posthac uirtute resurre-
 xerit, & ascenderit in cælum, quæ sane multo maiora fue- **Chrysof.**
 runt opera, quàm duci in desertum: ad hæc respōdet Chry-
 sostomus, idq; factum dicit iuxta quandam dispensatio-
 nis rationem, ut nos uidelicet apertissime signatum esse
 uideamus, quia non sponte nos ipsos in tentationes oport-
 eat insilire: sed si attracti fuerimus, uiriliter repugnare.
 Factū id itaq; est ad doctrinam & eruditionem nostram,
 ne nosmet à spiritu nostro duci sinamus, quin potius ore **Matth. 6.**
 mus, Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à ma-
 lo. Ideoq; & discipulos suos orare iussit, ne intrent in ten- **Luce. 22.**
 tationem. Duxit ergo sic spiritus Christum in desertum,
 sicut & in spiritu uidens Isaias dixit: Descendens spiritus **Isai. 63.**
 domini, ductor eius fuit.

2. ¶ Iam porro & quò & qua de causa Christum duxe-
 rit spiritus, euangelista insinuat, principio dicens in de-
 sertū ductum cum esse: quod sane iuxta literam istud est,

- Luce. 10.** quod inter Hierosolymam & Iericho situm est, latrocinis multis insigne, quod & parabola apud Lucam testari poterit. fuit autem in altissimo monte, qui etiam in hodiernum diem usque, peregrinantibus isthuc uix est peruius. mons quoque fluuio plane suprapositus est, qui in Iericho profluit, qui aquas habuit amaras. Vnde Eliseus illas uase nouo cum sale in originem misso, edulcorauit, sicut Regum narrat historia. Sed & Iosephus fluuium eundem refert adeo fuisse infrugiferum, ut mulieres quae si ex eo bibissent, steriles efficerentur & infœcundæ.
- Chrysost.** ¶ Et considera, inquit hic Chrysostomus, quoniam illum adsumens spiritus duxerit non in urbem, neque in foras, sed in eremum. quia enim diabolus ad tentandum uolebat inducere, non de esurie solum, uerum etiam de loco occasionem tentationis illi ingessit. Tunc quippe maxime aliquis diabolus adgreditur, cum solos uiderit, atque ab alijs segregatos. Hoc modo Euam quoque in paradiso solam inuentam tentare cepit, & superauit. ideoque & Sapientia dixit: Vae homini soli, quia cum ceciderit, non habebit subleuantem se. Diabolus uero si quis simul uideret congregatos, non item adoriri audet & adgredi. Atque ad istam occasionem, & uelut ansam praecidendam, retulerit sapiens conuenire, ne sic in laqueos diaboli incidamus. Qua etiam de causa nullus non satis antea in certamine spiritali exercitatus, uitam subire debet eremiticam. tunc enim facillime in conflictu cum diabolo uictus, prostratusque iaceret. De quo amplius Iohannes Gerson.
- Gerson.** 3. ¶ Ratio iam ostendit, cur tandem ille a spiritu ductus sit in desertum, ubi Marcus eum fuisse dicit cum bestiis. ratio autem est huiusmodi, ut sic tentaret a diabolo, suorumque nos doceret exemplo post baptismum constanter diabolo reluctari in quouis temptatione. in quem finem ecclesia quoque instituit, ut prius quam baptizaret infans, exorcismus super eundem legatur, qui adiurat diabolus, ne queat baptismum pueri impedire. Et quis nullus ultro cupere debeat, ut a diabolo tereatur, in suggestionibus maxime illicitis, quia semper tunc saltem uenialis exurgit in homine inordinatio: & ea est diaboli potestas, ut si ille ad tentandum facile adeo admitteretur, uix unquam aliquis homo ab eo uictor abiret, quando non est potestas super terram quae comparet ei: tamen ita misericors erga
- 4. Reg. 2.**
2. 5. c. 6.
- Ecc. 4.**
- Marci. 1.**
- Job. 40.**

nos deus est, ut illi non relinquat habenas, neq; suo modo & more nos sinat tentare. retinet enim & cohibet ab ipso deo, q; illi etiam tentandi facultatem maiorem in Iob Job. 1. dare noluit, nisi quantum ipse uellet. Ideoq; & cum deus laudaret Iob ex pbitate & uirtute ultra oēs homines, respondit sathan, nō frustra id ira fieri, ut & pius esset & deū timeret Iob, quem deus tantopere & domo & uniuersis bonis circūuallasset. Ecce quomodo diabolus erga deū conquerit, q; ipm Iob sic custodierit, ut eū pro lubitu suo tentare non posset. Id nō minus aperte Paulus nos q; in suis Corinthiis docet: Fidelis, in gens, est deus q; nō sinit uos 1. Cor. 10. tentari ultra id qd potestis, sed facit cū tentatione etiam prouentū, ut possitis sustinere. Quid q; per angelū q; illum tuum deus non pat; diabolicæ fraudis impedit astutias: qui angelum illum tibi in salutem tuam addicauit, iuxta illud Psalmi: Angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uis tuis. Sed de ijs plura in materia de angelis. Psalm. 90.

4. ¶ Quid in deserto fecerit Christus, porro euangelista insinuat, nimirum quod quadraginta diebus & noctibus ieiunauit. Quo numero quadagesimæ nobis ostenditur sacramentum, in quo & Moyses ieiunauit in monte Sina, & Elias iuxta montem Oreb. ideo enim Christus q; legislator euangelicus tanto tēpore uoluit ieiunare, eo ipso declarans, quoniam sicut se ieiunio ijs duobus parum fecit, ita eadem plane est legis, prophetarum & euangelij similitudo. Hierony. Erod. 24. 3. Reg. 10. Modus pertinet ad scholas.

¶ Vbi hoc quoq; ponderandum non abs re est, quod duplex illud ieiunium magni sit discriminis. propria enim uirtute Christus tam diu ieiunauit, ceteri duo nō item, sed uirtute diuina. alter enim colloquio des (quo fruebatur) diuturno sustentatus est, alter uero per panem subcineritiū & haustum aquæ. in fortitudine em cibi illius ambulauit usq; ad montem dei Oreb. Erod. 33. 3. Reg. 19.

¶ Ratio quoq; cur omnino post baptismū ieiunare uoluerit dominus, ad signari uaria potest. primum, ad designandum quod homo per baptismū adsumit in militiam Christi, ut sic bella gerat cum hoste diabolo, cui iam ipse quoq; in baptismo hostis factus sit adiuratus. Aut quid

Job. 7. aliud uniuersa hominis super hanc terrā uita est, nisi mi-
2. Corin. 13 licia? Primū igitur hic hostem adgressus est Christus, no-
 bis in exemplum, & uicit. idq; necessarium sane erat, quia
 sicut portauimus imaginem Adæ terreni, qui superatus ē
 iam olim in paradiso, ita portare quoque debemus ima-
 ginē illius, qui est in cælis, Christi. Et nos iam quomodo
 imaginē istā inueteratā deponere possemus, nisi Christ⁹
 diabolum in conflictu eo modo superasset, quo antiquus
 iste uictus ab ipso fuit?

¶ **Alia causa dari potest, quare Christus statim post ba-
 ptismū ieiunārit, antequā adhuc uel prædicaret, uel mira-
 raculorum quicquam exerceret, ut nos sic doceret, quare
 nus & ipsi prius in operibus bonis exercitari, diabolum
 quoque superemus, quā nos alicui officiorū diuinorum
 submittamus, cuiusmodi sunt diœceses & parochias admi-
 nistrare, prædicare & similia.**

Chrysost. ¶ **Postrema est, quam Chrysostomus adfert, inquiēs do-
 cere hic uoluisse Christum post baptismum, non crapulæ
 & ebrietati, sed ieiunio studere atq; abstinentiæ, quæ ar-
 ma uincēdo diabolo aptissima sunt. Ieiunauit igitur nihil
 ipse ieiunij indigus, sed nos hoc modo edoctrus, qui,
 quicquid hoc est quod habemus mali, ē uentris uitio con-
 traximus. Quomodo peritus quoque & prudens medicus,
 ubi ægrotum semel curauit, omnia illi prohibet, ē quibus
 ægritudo ista prouenerat. Eodem plane exēplo hic Chri-
 stus post baptismum ieiunauit contra uitium gulæ, pro-
 pter quod & Adamum paradiso exturbauerat, & totum
Gene. 3. 7. diluuiū orbem ignibusq; Sodomam perdiderat. quamuis
2. 19. enim Sodomitarum quoq; arguitur libido, huius tamē ra-
 dix ista fuit, uel hac Iezechielis pphetia satis fortiter atte-
 stāte: Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ, superbia, saturi-
Iezech. 16 ras panis, & abundantia, & ocium ipsius. Ad hunc modū
 Iudæi innumera uitia ex crapula & ebrietate perpetrā-
 runt.**

¶ **Quod si quæris, cur non longius diutiusq; Moyse &
 Elia ieiunārit Christus, en hoc tibi responsum. Neq; an-
 te ieiunare desijt dominus, ne occasionem hæreticis da-
 ret purum hominem eum esse calumniaturis, quod sic
 quoque Cherintus & Hebion fecere. Neque ultra qua-**

draginta dies ieiunauit, ne eum homine sublimiorem suspicari potuisset diabolus, sicq; eum reliquisset intentatū. Manichei quoque ansam hinc adripuissent opinionis sibi persuadēdæ, Christum deum esse tantum, sine uera carne. Transactis autem continuo ieiunio diebus quadraginta, esuriit tandem. Tam diu Elias quoque & Moyses ieiunauerāt, uerum post ieiunium esurire, humanæ erat euīdēs signum miseræ. Accessit itaq; id uidens tentator, periculū, facturus, esset ne ille deus & Messias in lege promissus, an non. Atq; hinc sane patet, doctiorem longe diabolum esse nostratibus induratis Iudæis. constat enim ex hoc loco, non ignorasse diabolum, quod Messias ille futur⁹ erat filius dei, quod in diem hodiernum Iudæi persuaderi nō possunt ut credant: quorum omnis ista sententia ex falsa est opinione concepta, cum putant Messiam suum, quandoq; uenturus sit ille, deum tamen non fore. Nos autē quotquot CHRISTI tum fidem profitemur, tum nominis sancti professione gloriamur, credimus filium dei naturam humanam suscepisse, eundemq; esse Messiam, neminem quoque alium uel Messiam uel saluatorem esse posse, nisi deum: eūmq; adeo deum tum credendum esse, tum dicendum, ex Ieremia docemur: Suscitabo, in- Jeremi. 23
 quiente, David germen iustum, & regnabit rex & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra. In diebus illis erit salus Iuda, & Israel habitabit confidenter. Et Osee. 13.
 hoc est nomen quod uocabunt eum, dominus iustus no- Jerem. 22.
 ster. (ubi enim in nostra translatione ponitur dominus, in Hebræo nomen habetur tétragrammaton יהוה.)
 Messiam illum uerum deum, & hominem inuocemus omnes, illiq; animas nostras & corpora commendemus, illum oremus humiliter, quatenus gratiam nobis donare dignetur, qua adiuti, hoc tam sancto quadragesimali, tēpore, opera illi exhibere queamus beneplacita, ut sic ueram contritionem, confessionem integram & satisfactionem perfectam acquires, uita per hæc tandem perfrui mereamur æterna, Amen.

DOMINICA
HOMILIA SECVNDA DOMINI.
cæ Inuocauit.

- Matth. 4.** **I**ndicat nobis hic Matthæus euangelista, Christū post baptismum à spū sancto ductum esse in desertum, ut tē-
Hierony. raretur à diabolo: & ut diabolus ad illudendum sibi moueretur, cœpit ieiunare quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & postea esuriit, ut sic diabolo oprata dare causa tentandi ipsum. Atq; hoc Christus ex propria
Johan. 10. & perfecta uirtute fecit. Dicit em̄: Habeo potestatem ponendi animam meam, & iterū sumendi eam. Et sicut potestatem habuit ipse animæ suæ, ut eam moriturus deponeret, eamq; rursus adsumeret resurrecturus: ita multo magis potestatem habuit super operationes & uirtutes animæ, quas potuit, ut uoluit, retinere ne esuriret: rursusq; uolens imperare potuit, ut calor suus naturalis operaret famem. Omnia enim hæc, fames, sitis, ieiuniū, timor & passio & mors, in potestate Christi fuere: & si uoluisset, poterat utiq; à nullo istorum affici. ideoq; & dixit, Ne
Johan. 10. mo tollet animam meam à me, sed ego ponam eam à me ipso. Verum hoc diabolus ignorabat, multum apud se-
Origenes meripsum ambiguus, siquidem & Christi eum latebat cōceptio, quam illi deus prætexu Ioseph occultauerat, ita ut nesciret, Ioseph ne an dei filius esset. Aliàs hoc nouerat callidissimus iste spūs, impleta iam tēpora fururi Messia, à prophetis dudum prædicta. inde fiebat, ut ex multis circūstantijs suspiciōē sibi colligeret opinādi Christū cē Messia, uerum simul deū & hominem. Sciebat enim gloriosam angelorum sub illius natiuitatem iubilationem,
Chrysost. sciebat trium magorum adcursum, sciebat testimonium Iohannis. Sed inter hæc uidebat Christum tantas humanæ fragilitatis sustinere miseras, ut facile ab ista opinione resiliret, putans ipsum Messiam non esse, non ignarus Messiam fore deum, deum autem esse impassibilem. Interea dum iste hæc omnia ultro citroq; cogitabundus iactitat, ecce admirandum illud Christi ieiunium fit in deserto: in quo dū attonitus stupet diabolus, ne forte Christus sit deus, tam diuturnam facile adeo sustinens inedi-

am, rursus tamen animum recipit, dum uidet esuriētem, hinc tenrandi occasione adsumpta, dominum huiusmodi adoritur uerbis: Si filius dei es &c. quod accessit diabolus, intellige id esse factum adsumpto aliquo corpore ex aëre, sicq; eum uultu & habitu humano Christo astitisse ut hominem.

¶ Vbi hoc tamen præcipue obseruandum uenit, quod cum tribus modis fiat tentatio, suggestione externa uel interna, delectatione & consensu, quo modo communiter homines ex carne peccati progeniti, tentantur interius. Christus autem, quia peccato caruit, innocentissimus etiam, sineq; omni labe in hunc mundum est prognatus, nullam in se ipso habuit reluctationem, ut hinc suggestione tentaretur, sed mentem illius malignus iste nulla potuit mordere uoluptate seu delectatione. Tota igitur ista tentatio externa tantum fuit, non aliter quam uel mundus, uel sodalitas praua quempiam afflicat & afficit.

Tentatio
fit tribus
modis.

2. ¶ Porro tribus CHRISTVM à diabolo tentatum euangelista commemorat, sicut iam olim tribus uitijs primum parentem nostrum in paradiso tentauerat, gula, uana gloria, & auaritia, in quibus omnibus uictor à parente tentator abiit. Gula siquidem tentauit Adam, ueritos ei fructus ostendens, & eosdem manducare suadens. Vana & inani gloria, cum diceret, Eritis sicut dii. Auaritia uero, dicens, scientes bonum & malum. Eodem plane modo dominum quoq; tentauit, triplici hoc uitio. sed & secundum quosdam idem iste Lucifer, qui Adamum in paradiso, Christum quoq; hic tentauit in deserto, teste Hieronymo. Iudæi tamen illum Kefeph appellari dicunt. In gula primum adgressus est dominum, dicens: Si filius dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Ecce filium dei uocat eum, quoniam uocē forte paternam in illius baptismo audierat: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit. Vel, non dixit ad eum, Si esuris, sed, Si filius es dei, fac lapides isti ut fiant panes: blandiri hoc modo uolens ipsi, ut hac laude saltem nonnihil ex illo extorqueret, non aliter quam in paradiso fecerat, simulans quod non erat, ut quod uere erat, hoc modo addisceret. quod nunc

Sene. 36

Hiero. super Haba.

Matth. 30

Gene. 3.

quoque sapientes huius mundi faciunt, si quando impo-
nere uolunt simplicibus. dicebat enim: Quare præcepit
uobis deus, ut non comederetis ex omni ligno paradisi?
statim persuasit Euã astute nimis, fore ut aperirẽtur ocu-
li eorum, fierentq; sicut dñi, si modo de fructu ligni huius
manducarent. Hæc nimirum erant mendacia forrissima.
Ita hic quoque cupiebat ex Christo scire, esset ne Messias,
& tamen coram uidebat hominem famelicum, atq; ideo
obiecit ei hoc primum statim, si filius dei esset, ut ex hoc
deinceps incarnationis cognosceret mysterium. Nam si
scisset filium eum esse dei, non tentasset utiq; sed quacun-
q; uia passionem illius & mortem impediuisset, ne sic ho-
mo redimeretur, prædaq; patrum faucibus suis ex limbo
eriperetur. Sin cognouisset eum hominem esse tantum,
rursus omni moto lapide conatus fuisset fallere & deci-
pere eũ. dicebat ergo: Si filius dei es, dic ut lapides isti pa-
nes fiant.

¶ Doctores hoc loco diligenter expendunt, quod quã-
uis astutus & callidus sit diabolus, ratus se prudenter rem
totam adgressum, id tamen omne magna admixtum est
stultitia: quod omnibus huius mundi sapientibus euenire
uidemus, qui utur sibi uideantur prudentissimi, omnis ta-
men eorum prudentia impura est & stolidã. Id adeo
diabolo quoque hic re ipsa usu uenit. ait enim sanctus

Hierony. Hieronymus: Duobus contrarijs teneris diabole, si
ad imperium eius possunt lapides panes fieri, ergo fru-
stra tentas eum, qui tantæ est potentia: sin autem non
potest facere, frustra filium dei suspicaris. Fortius tamen
adhuc diabolum urget Chrysostronus, dicens: Quoni-
am sicut ille omnes homines conatur excæcare, ita hic
excæcatus est à CHRISTO. nanque si sensisset illum post
dies quadraginta esurire, cur non intellexit eum per
quadraginta illos dies non esurisse? ex eo enim discere
debebat uerum ipsum esse deum, sicut è fame uerum co-
gnouerat hominem.

¶ Obijcies autem, Quænam hæc tentatio? profecto nan-
que famelicum uesci pane, necessitatis est, non gulæ. &
quomodo igitur sibi constat expositio patrum, referen-
tium hanc diaboli tentationem ad peccatum gulæ?

Responderur hic, gulam nec semper in uoluptate, neq; in affluentia esse. siquidem qui & non iusto ordine necessitati tantum satisfacit, peccat. Erat igitur hic ista diaboli sententia, quando tantopere esurit CHRISTVS, eo ipsum adducere nitebatur, ut concupiscentia carnis quæ cibum appetebat, spiritum anteuertret, prauo utique & peruerso ordine, siquando spiritui dominatrix imperet caro. Caro enim (ut inquit Paulus) concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, quoniam hæc sibi inuicem aduersantur, ut non quæcunque uultis, illa faciatis. Et hoc ipsum est quod Sapiens ait: Fili, post concupiscentias tuas non eas, & a uoluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ cōcupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Molitur itaque diabolus facere, ut ne spūs dux sit & rector operum, sed concupiscentia carnis. qd ubi obtinuerit, iam iam triumphat, quamuis illud sub necessitatis prætextu, ut hic, effectum reddat. Domine deus, quàm misere tentamur in ijs quæ necessaria sunt nobis? & quanto uehementius in illis quæ abundant? Quãuis hoc quoq; in diabolo ineptū satis erat, quod dicebat ad eū, ut miraculose ex lapidibus panes faceret, quos aliunde poterat habere. Quia cōmuni regula miraculum nullum ponendum est siue quærendum in aliquo, quod uia naturæ sustineri seu acquiri potest. Spirituali sensu tamen lapides panes faciunt mali prædicatores, qui duras scripturæ ac dei increpationes & grauissimas minas mitigant, sicut nunc neochristiani, omnia facilima proponentes plebi, iuxta illud Iob: In stipulam uersi sunt lapides fundæ. Extende hæc iuxta scripturas, in prædicantes solum carni placentia.

Sala. 5
Ecci. 184

Job. 41

3. ¶ Ad hæc respondet Christus: Scriptum est, Nō in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit de ore dei. Hic Leo papa dicit: Aduersarium uicit Christus testimonio legis, non potestate uirtutis. Inde enim discimus nos, ut quoties a prauis hominibus aliquid patimur, ad doctrinam excitemur potius q̄ ad uindictam, sicut & Paulus dicit, Vt per patientiam & consolatiōem scripturarum spem habeamus. Notabile est, qd qdam uenerabilis pater putat, post passionē Christi cōmemorandam nō

Deut. 18

Leo.

Gregori
Roma. 15
Keinps.

- hil esse consolatorium magis in omni tribulatione aduersa, quam refugium ad lectionem sacrae scripturae. Hieronymus quoque ait, ideo sic respondisse dominum, quia propositum erat ei humilitate diabolum uincere, non potentia, eo quod non latebat ipsum diaboli aduentus, sicut & omnes tentat, qui deo incipiunt seruire, secundum illud Sapientis: Fili accedens ad seruiturem dei, sta in iustitia & in timore, & prepara animam tuam ad tentationem. Ita hic Christus scriptura sacra se prae munivit contra diaboli insultus. neque enim ex illo adhuc sciebat diabolus, filius ne dei & Messias esset Christus, an non. Contra linguam maledicam, cuiusmodi & haec erat diabolica, alio telorum armorumque genere utendum non est, sicut & Dauid admonet, dicens: Quid detur tibi aut quid adponatur tibi ad linguam dolosam? Sagittae potentis acutae, hoc est, sermones ueritatis acumen habent, illi, quos est pharetra scripturae depromimus. Aut nonne ualidus ille locus est, quo hic utitur Christus pro se, Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit de ore dei? Dixit hoc Moyses ad Iudaeos quoque, ostendens deum non solo cibo ab hominibus adparato uitam nostram sustentare posse, quoniam & ipsos pane caeli iam ante saturauerat: quemque ille solo uerbo crearat, recte uerbum etiam dici intelligeret. Hoc autem est quod etiam Sapientis ait: Non natiuitatis fructus pascunt homines, sed sermo tuus qui in te crediderint, conseruat. Quod autem uerba haec ad manna retulit Moyses, indubie recte fecit, cum tamen ex aduerso nihil omnino istae uerbis hic dominus ad manna respexit. unde doctrina illa colligi potest, pulcherrima sane & quae ad multa adcommodari potest, quod unus & idem sacrae scripturae locus, ex plenitudine spiritus sancti, uariis modis potest intelligi, sine omni ueritatis detrimento, sicut hic Moyses & Christus fecerunt. Et hanc regulam beatus Augustinus ex multa assiduae lectionis sacrarum literarum tum consuetudine, tum experientia collegit. Haec eo libentius commemoro, quod recentiores nituntur interdum sensum scripturae aliquem coram simplicibus reiscere, uidentes ab alijs doctoribus textum aliter intelligi. neque hoc faciunt in honorem patrum, sed in suae siue malitiae, siue haeresis
- Hierony.**
- Eccl. 2.**
- Psaln. 119**
- Dent. 8.**
- Sapient. 6.**
- Regula.**
- De doct. Christia.**

uelamentum & prætextum . Ecce uerba hæc Moyſes intellexit de manna : unde quàm ridicule , imò quàm inepte ſequitur , ideo Chriſti ſenſum hunc eſſe erroneum ?

¶ Quis ſit autem uerborum intellectus ille Chriſti , & multo felicior eo , quem Moyſes ſuper iſdem uerbis habuit , uarijs itidem modis poteſt intelligi . primum enim , quoniam uerbum dei eos quibus cum ille loquitur paſcit , cõſtat ex ipſo Moyſis exemplo , qui uerbo dei quadraginta diebus ſuſtentatus eſt ſine omni cibo & potu . fuerunt præter hunc alij plerique homines ſancti , qui uitam continue uiuentes cõtemplatiuam , multo tempore ſine omni cibo perdurârunt , ſpiritu ſimul & corpore ſolo dei uerbo paſti & enutriti . Senſus hic literæ cõuenit , uerum tamẽ ſublimiori adhuc intellectu explicari & euolui poteſt de uerbo dei æterno Chriſto Ieſu , per quod ita facta ſunt omnia , ut ſine ipſo factum ſit nihil . & quod factũ eſt , in ipſo uitã habeat . Omnis igitur tum ſubſtantia , tum uita omniũ creaturarum , à uerbo illo eſt , filio dei , qui prodit ſiue egreditur ex ore intellectus dei patris . (nimis ſubtile eſt de uerbo ideali , quia panis realis nõ paſceret , niſi uirtus uerbi ſui , uis idealis eẽt diſufa in ipſo .) Quid multa ? uerbum dei nos corpore ſimul & anima fouet , nutrit , ſuſtentat , neque refert quis illud loquat , dum mō nõ deprauetur . ſemper utique procedit de ore dei , ſicut per Ieremiam dicit dominus : Si ſeparaueris preciosum à uili , uelut os meum eris . Poſſet hic de uerbo dei tuſtus quidam ſermo cõtexi , ſed materia illa ſe offert quotidie & ultro ingerit . Mitto igitur , & uerba ad ſumo Iſaiæ , quibus ille multam dignitatẽ , uſumque uerbi diuini maximum explicat , dicens : Quomodo deſcendit imber & nix de cælo , & illuc ultra non reuertit , ſed inebriat terram & infundit eam , & germinare eam facit , & dat ſemen ſerenti & panem comedenti , ſic erit uerbum meum quod egrediet de ore meo : non reuertet ad me uacuum , ſed faciet quæcunq; uolui , & proſperabit in hijs ad quæ miſi illud .

¶ Poſtremo , & ſi quis dixerit , quomodo debuit Chriſtus hoc quod petebat oſtẽdere , reſpõdebo : Cuius rei gratia ? quã uel exigente rõne ? Nõ em̃ , ut crederet , hæc ille dicebat , ſed quantum opinabat , ut ipſum de infidelitate cõuinceret ,

Exod. 240

Magdale
na Aegy-
ptiaca.

Johan. 14

Jerem. 15

Iſai. 55

Chryſoſt.

& ut hoc mō deiras Christi diabolū lateret. nāq; si id
 cognouissent, nunq̄ dominum gloriæ crucifixissent. Sed
 & hinc docemur, opera bona ab ijs penes quos fructum
 nullum adferunt, esse occultanda, quando margaritæ nō
 sunt proijciendæ ante porcos. Tertia quoque hic ratio à
 Chrystomo colligit̄ illa, ne unq̄ diabolo credamus q̄-
 q̄, etiam si magna necessitas urgere uideat̄. Etem̄ quod eī
 credidit Eua in paradiso dicēti, qm̄ eritis sicut dñs, nec ali
 quo mō moriemini: & deum offendit, & legem eius trās-
 gressa est. Præterea docemur hic diabolo non creden-
 dum, legis etiam transgressionem non docenti: sed &
 utile quid siue suadentem siue dissuadentem, summa p-
 uidentia & cautiōe uitare debemus. Ideo enim Christus
 quoq; spiritibus immundis prohibuit etiam loqui, profi-
 tentibus iam ipsum filium esse dei, ita ut clamarent etiā:
 Sine, qd nobis & tibi Iesu Nazarene? uenisti perdere nos?
 scio te q̄ sis, sanctus dei. Increpauit autem illum Iesus, dī-
 cens: Obmutescē, & exi ab eo. Nulla itaq; in necessitate,
 uel omnium etiam maxima, confidere quicquam debe-
 mus diabolo: cōtra impios istos, cōtemptra deo cōsilia ex
 dæmonibus querentes, putantes eum ubi semel uere di-
 xerit, id ita semper facturum. Nuge sunt & uanitas mera:
 Aut qua uesania plus diabolo credere uis q̄ domino, deo,
 redemptori tuo Christo? Bene sane ille de diabolo locu-
 tus sic est apud Iohannem, qm̄ homicida erat ab initio,
 & in ueritate nō sterit, q̄ nō est ueritas in eo: cum loqui
 tur mendacium, ex pprio loq̄tur, q̄ mendax est & pater
 eius. Cauete itaq; uobis ab ariolis istis, maleficis & ua-
 nissimis futurorum p̄dicatoribus, diaboli tm̄ ministris:
 q̄ cū semel atq; iterū uerū qd dicūt, eo tm̄ faciūt, ut parata
 sic sibi fide, facilius hoīes decipere queant. Multis nanq;
 locis ita compertum est euenisse, q̄ huiusmodi arioli, mo-
 ta etiam de bonis uiris suspicione, eosdem inq̄târunt, sa-
 mamq; illorum & nomen bonum contaminare uolue-
 rūt. Quamuis hic quoq; in ista herba latitat anguis, q̄ di-
 abolus etiam si istis nonnunquam uerum edicat (non fa-
 cit autem hoc unquam sine admistione falsi) q̄ hinc
 lucrum colligit̄, diabolo accedit: q̄ hoc modo homines
 in peccata, & per ea in iram dei adducit, uanitates hu-

huiusmodi multis modis grauissime prohibentis in Leuitico. ait enim: Non declineris ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos. ego dñs deus uester. Et rursus alibi, Quando ingressus fueris terram, quā dominus deus tuus dabit tibi, caue ne imitari uelis abominaciones illarum gentium, nec inueniat in te qui lustrer filium suum aut filiam, ducens per ignem, aut qui ariolos scisciterur, & obseruet somnia, ne sit maleficus, neque incantator, nec quærat à mortuis ueritatem, quod faciunt necromantici. Iterumq; in Leuitico: Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam cōtra eam, & interficiam illam de medio populi sui. Hoc modo Saul maleficos & ariolos occidit, quos proprie Septuaginta uentriloquos dixere. Eodem exemplo eos rex Iosias expulit è gente. nec unquam feliciter cessit cuiq; , qui cum eiusmodi hominibus maleficis rem habuit. ait enim dominus: Vir siue mulier in quibus phitonicus uel diuinationis fuerit spūs, morte moriantur. lapidibus obruent eos. Quid q; leges comburere uel capitibus plectere illos imperant? Artes autē istæ impurissimæ, ante Christi quoq; nariuitatem apud ethnicos asseruntur ab Augusto fuisse prohibitæ, ut recte deinceps canones etiam eas uarie prohibuerint. Quisq; igitur uere pius Christianus sibi ab huiusmodi impostoribus, blateronibus, & diabolorum consortibus prospiciat: neq; filios & liberos suos illis cōmunicet, inspecturos specula, uitra, crystallos, super quernis tripodibus, in cauernis, in biuijs. facile enim hinc & ipsi mala contrahēt, sibi perperuo adhæsura. Quin potius cum Christo dicite, Abi maligne spūs in locum supplicij tibi deputatum infernalem. A quo nos Christus custodiat & conseruet in æuum, Amen.

Leuit. 19.

Deut. 18.

Leuit. 20.

2. Reg. 28.

4. Reg. 23.

Leuit. 20.

l. nullus.

l. nemo.

l. culpam.

C. de maleficis.

lib. 7. de ciuitate dei

c. 25. 7. 26.

q. 5.

HOMILIA TERTIA DE EVANGELIO
 Dominice primæ in
 quadragesima.

Dominus noster Iesus Christus, collata ui rege. Augustin.
 neratiua aquis in baptismo, idq; adeo tactu suæ
 mundissimæ carnis, statim à spū sancto ductus est.



in desertum, ut tentaretur à diabolo, ut sic suo nos exemplo moneret, quantum nobis uixdum baptizatis infideli diabolus, uestem innocentiae quocumq; modo nobis detracturus. Venit itaq; diabolus ad Christum, dicens: Si filius dei es, dic ut lapides isti panes fiant. uerum Christus diabolicæ fraudis & astutiæ nõ ignarus, id quicquid erat tentationis, fortissimo sacræ scripturæ ariete retrusit, in-

Matth. 4. quiens: Scriptum est, quia non in solo pane uiuit homo, sed
Deut. 8. in omni uerbo quod procedit de ore dei. Hoc responso ac-
cepto, aliū sibi diabolus cõminisci dolum cõcepit, duxitq;
illum adsumptum secum in ciuitatem sanctam, & statuit
eum supra pinnaculum templi, dicens: Si filius dei es, mit-

Psalm. 90. te te deorsum. Scriptum est enim, Angelis suis mandauit
Hierony. de te, ut custodiāt te in omnibus uis tuis. Ductus hic Chri-
Iosephus sti ex deserto Iericho usque in ciuitatem sanctam, octode-
libro. 5. de cim miliarium, non fact⁹ utique est ex impotentia domi-
bello Jud. ni siue imbecillitate, inquit Hieronymus, sed de inimici
superbia, qui uoluntatem saluatoris, necessitatē putabar.

¶ Dicas autem: Quando tentationem hanc Lucas postremo siue tercio loco numerat, quomõ Matthæus hic eam secundam facit? Respõdetur hic, euangelistas nõ tam ordinem curasse quàm historiam. unde fit, inquit Augustinus, ut sæpe qd alius euangelista præponit, alius postponat, maxime secundum illas duas clauas anticipatiõis & repetitiõis: quamuis hic quæ prima aut p̄xima ab illa fuerit tentatio, scire nõ possumus.

Luce. 4 ¶ Si tamen facta hæc cum tentatione Euæ contuleri-
Matth. 4 mus, consistit utiq; hic, quem Matthæus seruauit, ordo. Alij autem putant diabolum statim à deserto in mōtem duxisse Christum, neq; in ea re positum est quicquam, sic ut & hoc ignoratur, an hæc omnia unõ pluribus ue sint facta diebus. Et sic, cum ait euangelista, diabolum adsumpsisse Christum secum, dubium est, an ita corporaliter duxerit eum, ut etiam uelut innixum sibi gestārit, uel sic quod Christus eum secutus sit tantum in uia, quod putat

Chrysost. Chrysostomus. Quicquid autem id omne sit, constat utiq; exhibitam hic esse admirandam Christi patientiam, q̄ dedignatus non sit duci & adsumi à diabolo, tantum ex amore & adfectu illo erga genus humanum immenso.

Nec est quod ex horrescas hic, quisquis es pius & syncerus Christianus, dum audis Christum à diabolo ductum esse. scimus enim quod iniquorum omnium caput est diabolus, & huius capitis membra sunt omnes iniqui. An non diaboli membrum fuit Pilatus? An non diaboli membra Iudæi persequentes, & milites crucifigentes Christum fuerunt? Quid ergo mirum, si se ab illo permisit in montem duci, qui se permisit à membris illius crucifigi? Non est ergo indignum redemptori nostro, quod tentari uoluit, qui uenerat occidi, inquit uere & eleganter Gregorius.

Gregori⁹.

2. ¶ Innuit Euangelista diabolum adsumpsisse Christum secum in sanctam ciuitatem Ierusalem, sanctam scilicet illam, propter templum & cultum legis in eo seruari solitum, & quoniam sacramenta Iudæorum ibidem in usu erant, iuxta illud Isaia: Induere uestimentis gloriae tuae Ierusalem ciuitas sancta. & iterum, Deserta facta est Ierusalem, desolata est domus sanctificationis nostrae & gloriae nostrae, ubi laudauerunt te patres nostri, facta est in exustionem ignis. & de Ierusalem in oratione sua Daniel sic ait: Auertatur obsecro ira tua & furor tuus à ciuitate tua Ierusalem, & à monte sancto tuo. Quamuis nos Christiani rationem ualidiorem sanctitatis ipsius Ierusalem adferre possumus, quoniam ibi sanctissimus sanguis sancti sanctorum Christi Iesu effusus est, quoniam hic sacratissimum in crucis ara sacrificium consummatum est.

Isai⁹. 52.
2. 64.

Daniel. 9.

¶ Videant hic & confundantur neochristiani, quotquot temere affirmant locos omnes iuxta sanctos esse. Ecce enim hic peculiariter Ierusalem ciuitas sancta dicitur, sicut & à Matthæo in fine sui euangelij. Quod si illi testes certissimi adeo Ierusalem ciuitatem sanctam eo tantum dicunt, quod ibi templum fuerit, sacrificijs bouum, uitulorum, ouium, columbarum, similia & id genus alijs dicantur, quanto sanctiora nos templa nostra habebimus, in quibus sacratissimum Christi corpus & conficitur, & die noctumque adseruatur, ubi sanctorum reliquiae habentur, ubi sacramenta (quae quicquid habent uirtutis, ex amarissima Christi passione & morte habent) fidelibus Christianis administrantur? Constituit itaque diabolus Christum in summo templi pinnaculo, non ita quod in culmine eum statuerit templi, sed in am-

Matth. 27

Theophy ambitu templi exitus quidam instar alarū extabant, ibi
Rabanus posuit eum, ex sententia quidem Theophylacti. Raban⁹
 tamen & Kalij quidam tectum templi intelligunt, siquidem
 recta in Palæstina & Iudæa, non in huiusmodi aciem fu-
 erunt erecta, sicut apud nos fieri solet: sed in summita-
 te plana extiterunt, ita ut undiq; circumire licuerit, & cō-
 uiuia in eis agitare, sicut Iudæi, quando legitur in Regū
 historia, Samuelē & Saul in triclinio sedisse, exponūt mo-
 re suo in solario super tectum. Quicquid tamen hoc sit,
 summitatem aliquam fuisse constat, in quam constitutus
 à diabolo est dominus, atq; ab eodē tētatus, ut uanæ glo-
 riolæ ambitione sese precipitaret. Sunt qui opinentur
 fuisse hoc quiddam in parietibus templi instar cathedræ
 erectum, unde quicquid operæ precium & necessarium e-
 rat, sacerdotes denunciabant. Ideo & Glossa quædam di-
 cit, quod in cathedra doctorum Christum tentarit diabo-
 lus, in qua multos iam ante deceperat. profecto enim mul-
 tos uana gloria ad præcipitium trahit, ut iam in prædica-
 toribus nostratibus experimur ipsi, qui prius fiunt magi-
 stri quàm efficiantur discipuli.

Glossa. ¶ Dices autem, si hoc modo Christum diabolus in locū
 sublimē adduxit, ridiculum fuisse, in tam populosa ciui-
 tate diabolum omnibus cōspicuum apparuisse, Christum
 eò ducentem, & sic quo tandem modo in corpore consti-
 tutum uidentibus omnibus statuerit supra templum. Re-
Chrylost. spondet Chrylostomus dicens, quod forsitan diabolus sic
 eum adsumebat, ut ab omnibus uideretur: ipse autem ne
 sciente diabolo inuisibiliter sic agebat, ut à nemine uide-
 retur. Præterea est hic nobis solícite obseruandum, quod
 Christus in ciuitate sancta ipsoq; adeo summo templi ca-
 cumine tentatur à diabolo, ut disceremus nullum locū,
 quantumlibet sanctum, nos à diaboli tentatiōe tueri, qn
 in templo quoq; in choro, in ipso sancto altari dei, non
 cessat spiritus iste nequā tentare nos, quā in locis sanctis
 nō ita fortiter, quin eius suggestiōes impediāt in multis.

math. 4. 3. ¶ Dicit ergo ad Iesum, iam in pinnaculū templi as-
Hierony. sumptū: Si filius dei es, mitte te deorsum. In omnibus (in-
 quit Hieronymus) tentationibus hoc agit diabolus, ut in-
 telligat si fili⁹ dei sit, sed dñs sic responsionē tēperat, ut eū

relinquat ambiguum. Chrystomus dicit: Quemadmo-
 dū serpens Euæ in paradiso persuasit, simulans eos quasi
 à deo deceptos, ingens, scit ille qm̄ si manducaueritis, eri-
 tis sicut dii & c. ita hic q̄q̄ diabolus ait, Si filius dei es. qua-
 si diceret, frustra ille te in baptismo filium suum dixit, tã
 honesto titulo decepit te. Sin minus, eoq̄q̄ admodū tu ad-
 huc fidis, age uirtutis nominisq̄ hui⁹ specimen de te ali-
 quod nobis præbe, mitte te deorsum. En hãc tibi uocem
 diaboli, qua iste semper omnes deorsum cadere desiderat. Hierony⁹
 Maior utiq̄ fuerat diuinæ uirtutis comprobatio, si dixis-
 set, Filius ne es dei? age ascende in cælū. Verè infelix iste
 diabolus hoc mō in hoīs torquet cruciaturq̄ exaltatione,
 ut illi etiam inter tentandum suggerere nō possit ascen-
 sum in cælum, nihil magis oprans quàm ruinã & lapsum
 hominum omnium, ut sic ipse eis dominaret. Chrystosto-
 mus hic quædam inducit, quō diabolus stultitiam ipse su-
 am exhibuerit. ea nos breuitatis studio missa facimus. Tm̄
 hoc obseruemus, q̄ suo more hic diabolus loquit, nil nisi
 de lapsu & ruina, sicut & ipse præceps decidit è cælo. ali-
 ter lôge nos Paulus adhortat ad superna: Ea quæ sursum
 sunt querite, ubi Christus est in gloria dei sedens.

4. ¶ Videns diabolus prima tentatione Christum scri-
 pturæ armis se defendisse, simili nunc exemplo ipse quo-
 q̄ uideri se uelut simiam cupiens, prætextum suggestio-
 ni suæ quærit & fucum, adducitq̄ hunc Psalmi uersiculū:
 Angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus
 uijs suis. Quasi diceret, nihil tibi in hac re piculi est. ange-
 li em̄ tui in manibus te ferent, ne qua uel pedem impin-
 gas. Multa hic diligēter pōderant doctores, præcipueq̄
 Hieronym⁹ hoc cōtra hæreticos adducit, q̄ ut plurimū de
 allegatiōe euāgelij gloriãt, qm̄ etiã hic diabolus scriptura-
 rum testimonio utens, nihilo plus apud Christum fauo-
 ris & gratiæ emeruit. 2. Deinde Christiani scripturis
 utunt ad puocationem opere & incitamenta uirtutū, dia-
 bolus aut̄ ad seducendū tm̄ & seminandos erroris: idq̄
 ipm̄ postea mēbra illi⁹ faciūt, oēs heretici, scripturis utētes
 nō ad hoīm edificationē i morib⁹ bonis & uita deo digna,
 sed ad fidei destructionē, ad honestatis oīsq̄ ordinatiōis
 bonq̄ impedimētū ac euerzionē. 3. Boni itidē cū scripturas

Chrystost.

Hierony⁹

Chrystost.

psalm. 90

Hierony⁹

Regula
Ticonij.

Psalm. 90.

Augustin.

Hierony.

Psalm. 90

Deut. 5.

allegant, id faciunt iuxta sensum & intellectum illum uerum, quem etiam spiritus sanctus intendit, scientes utique secundum magisterium istud, quid literæ adimant, quid addant. Hæretici uero scripturas inducunt pro somnio suo quisque suo, in erroneo & corruptissimo sensu, ex arbitrio proprio flectentes, imò & laniantes scripturam sacrâ, sicut & caput eorû diabolus hic fecit. Cum enim Dauid dixisset, Angelis suis mandauit de te, diabolus intellexit de te, Christo capite nostro. Verum id praue & peruerse, quoniam Christus angelorum & rex & dominus, nullû habuit suo ministerio angelum deputatum. quapropter & Dauid illud dixerat de quolibet homine, de Christi membris, non de capite eorundem, quia membra illius homines omnes, suum quisque habet angelum in custodiam sibi datum, quod de pueris etiam Christus testatur: Angeli eorum uident faciem patris mei qui est in cælis. Et hunc scripturæ sensum nos iam olim docuit Augustinus. Expedit catholicus, an nō neochristiani similibus dolis & præstigijs torqueant sacras literas. 4. Sed & hoc in eadem re interest, quoniam Christiani scripturas totas citant & plane integras, nō curtatas, sicut hæretici, cum quæ suæ causæ aduersant, reticent ultro, aut certe reiciunt omnino, si aperte nimis repugnet: sicut nūc Lutherus suisque cōmercijs hæretici reiecerunt Baruch, Machabæos, Tobiam, sancti Iacob epistolam, alteram Perri, Iohannis utranque, illam ad Hebræos, & totam Apocalypsim. Eadem hic uersutia diabolus quoque usus est. Certe enim si, inquit Hieronymus, uere de saluatore scriptum nouerat, debuerat & illud dicere quod in eodem psalmo cōtra se sequitur, Super aspidem & basiliscum ambulabis, & cōculcabis leonem & draconem. Callide & astute nimis de angelorum auxilio, quasi ad infirmum loquitur, de sua conculcatione, quasi tergiuersator, tacer.

¶ Postremo sapientissimum Christi hic habemus responsum, dicentis: Scriptum est, non tentabis dominum deum tuum. Possent quidem hæc de Christo uerba intelligi, ueruntamen ne à communi sensu recedamus, tentare deum est experiri uelle seu quærere experimentum uirtutis & potentiae diuinæ sine causa ineuitabili. Siquidem si quis

habeat uitandi periculi medium naturale, nō debet hoc
 omisso, uirtutem uelle experiri diuinam. Quod sane fun- Tentare
deum qd
sit.
 damentum est, quam obrem legibus cautum sit, candens
 gestare ferrum, monomachia item seu temerarius duobz
 in lucta congressus cur sit inhibitus. Vide igitur hic mihi
 & contemplare sapientiam dei patris Christum Iesum, ex. de pur-
ga. vulg.
 quam subtiliter respondet diabolo, adeo ut nequeat is ex
 responso quod quæsierat, colligere, sed neq; in eo quo tē-
 tabat illum, persuadere. Ait enim: Scriptum est, Non ten-
 tabis deū tuū, q̄si dicturus, Quid hanc mihi suades ineptā
 stoliditatem, de templo me ut dem præcipitem? An non
 paratus est mihi gradibus descensus opportunus? Odit de-
 us eos qui tentant ipsum, unde & Paulus inquit, Non ten- 1. Cori. 10.
 remus Christum, sicut quidam eorum tentauerunt, & à
 serpentibus perierunt. Verum sane hoc est, si deus exigat
 à quopiam uolens hoc modo miraculum habere, tenetur
 ille id facere. Vnde & reprehēdit & peccauit Achaz, qui di- Isaie. 7.
 centi iubētisq; per prophetam domino, ut peteret signū,
 inepte respondit: Non peram neq; tentabo dominū. Pec-
 cauit ille, dum uolenti restitit deo. aliās firma manet re-
 gula Sapientis, Ne simus ex ijs qui tentant deum. Hiero- Ecci. 18.
Hierony.
 ny mus quoq; non frustra factū esse affirmat, quod Chri-
 stus ad triplicem hanc diaboli tentationē declinandam,
 usus sit testimonio sacrarum literarū ex Deuteronomio,
 qui quamuis liber sit Moyfi, nomen tamen tantundem si-
 gnificat ac lex secunda. Testimonia igitur hic Christi ne-
 cessaria de Deuteronomio tantum protulit, ut secundę le-
 gis sacramenta monstraret. Et hoc modo Christus tela di-
 aboli scuto scripturæ sacræ infregit, ipsumq; diabolu su-
 perauit. Vos iam deum orate, ut & nobis gratiam suā con-
 ferre dignetur, quatenus malignas diaboli tentationes
 uincere possimus: & maxime mortis tempore uictoriam
 & triumphum aduersus illum nobis confer domine Iesu
 Christe per nomen tuum sanctissimū, qui uiuis & regnas
 cum deo patre in unitate spiritus sancti deus per secula,
 Amen.

HOMILIA QVARTA
 dominicæ, Inuocauit.

Evangeliū hoc Matthæi, ecclesia nobis in hunc diē dominicū pponit duplici de causa: primū, ut hoc quadragesimale ieiunium ab ipsis apostolorum temporibus in hæc usq; secula deriuatū obedienter seruem⁹, quando Christus etiam quadraginta dies ieiunare uoluit non sua utiq; causa, quoniam ieiunio non indigebat, sed nobis tantum in exemplum iuxta illam sancti Gregorij regulam: Omnis Christi actio, nostra est instructio. Deinde quoq; ut quandoquidem toto hætenus anno sæpenu mero uicti, phdolor sumus & superati à diabolo, uel nūc tandem nos quoq; Christi uideamus exemplū triumphatoris, eoq; moueamur. fortiter enim ille primum diaboli insultum gulæ, in suum ipsius caput retrusit. neq; paulo ualidius secundo eum in ambitione se tentantē repulit, telisq; sacræ scripturæ abegit. De tertia tentatione iam quæ in auaritia facta est, Euangelium sic habet: Iterū adsumpsit eū diabolus in montem excelsum ualde, & ostendit ei omnia regna mundi & gloriam eorum. Tertiū hoc est rete, quod domino tendit diabolus, hincinde cursitās, instar eius qui ademptis sibi iam armis quibusdā, ad alia properat. Vnde doctores sancti regulā colligunt huiusmodi, quod diabolus si quando hominem quempiam in peccato aliquo tentat, superatus ab eodem in illo, non amplius ipsum tētat in eo, sed aliud peccati genus adgreditur. prostratus ecce hic diabolus in gulæ & ambitionis conflictu, Christum abducit in montem excelsum ualde. Eum doctores quidam fuisse illum dicunt, qui inter Ierusalem & Iericho positus erat, ubi iam antea in deserto Christum lapidum conuersione diabolus tentauerat, qui ibidem sapius malitiæ & scelerū suorum ministros strenuos habuerat latrones & prædones. Nec desunt qui opinentur montem hunc idcirco appellatum fuisse domini, id est, sanguinis, eo illum ubi primum adduxit, ostendit ei omnia regna, non q̄ potestatem dederit illi diabolus in tantam mundi latitudinem aspiciendi, ut sic corporeis oculis proprie omnia mundi regna aspexisset: sed quia situm eorum ostendit illi, uelut inquiring, hic imperium Romanorum positū est, illic Aegyptus, isthic Persia sita est &c, horum omnium gloriam, potentiam & maiesta-

Gregori⁹

Matth. 4.

Chrysost.

tem ei recensebat. Vbi quisq; sibi prospiciat sedulo, ne hu-
iusmodi montem malum superbiae crescere sinat in pe-
ctore suo, unde latissime circunquaq; prospiciat, quomo-
do honores acquirat. Mons hic nimirum ille est, de quo
Jeremias ait: Ecce ego ad te mons pestifer, dicit dominus,
qui corrumpis uniuersam terram. In montem itaq; diabo-
lus duxit dominum, an aliquo modo ad ruinam ipsum ad-
ducere posset, quomodo & ipse iam ante de caelo ceciderat.

Jere. 52

2. ¶ Sed iam superbiam daemoneis & arrogantem au-
dite gloriae captationem. ait enim: Haec omnia dabo tibi.
In tribus hic iterum diabolus falsus est. 1. Primo, quod of-
fert se omnia haec, quae iam Christo ostenderat, ipsi quo-
q; daturum, ueluti se rerum omnium & creatorem simu-
lans & possessorem, quia enim iam in patrem peccauerat
nequissimus ille, omnia quae illius sunt, sua esse dicendo,
seque eorum dominum sacrilege profitendo, quasi cuncto-
rum esset creator. Quam diaboli arrogantiam sequaces
illius imitati sunt Manichaei, ex hoc loco probare cona-
ti, diabolum uisibilem hunc mundum creasse. O caecitate,
o stuporem, o uesaniem hominum, uerbis diaboli tantum
adprobare uolentium, cuius mendacia poterant utique ui-
dere apud Iohannem a Christo resecta. Haec ista fuit in-
deum patrem blasphemia, dum diabolus plurimum ex iis
quorum nihil omnino suum erat, se Christo daturum pro-
misit. domini etenim, ut inquit Dauid, est terra & pleni-
tudo eius. Verum arrogans & superbus iste, ait Hierony-
mus, etiam hoc de iactantia loquitur, non quod in toto
mundo habeat potestatem diabolus, aut possit omnia re-
gina dare, cum sciamus plerosque sanctos uiros a deo re-
ges factos. 2. Deinde metas excessit diabolus, dum a
Christo petit, ut procidens se adoret, omnem in hoc ho-
norem adimens domino, cui nomen datum est super om-
ne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cae-
lestium, terrestrium & infernorum. Quod & multis re-
tro seculis typice figuratum erat in Ioseph, cui per so-
mnum incidit, se in agro cum caeteris fratribus suis ma-
nipulos ligare & colligere, suum uero manipulum ere-
ctum in altum stare, caeterosque fratrum manipulos su-
um illum procidendo adorare, Vidit ille etiam deinceps

Chrysof.

Iohan. 8.

Hierony.

Philip. 3.

Gene. 37

Isaï. 14

solem, lunam, & undecim stellas se adorare. 3. Postremo adorari se à Christo petijt diabolus, iterum hic ueteri sua superbia adsumpta, qua iam olim etiam deo uoluit æquari, iuxta illud Isaïæ: Quomodo cecidisti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris? corruisti in terram, qui uulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo: In cælum cõscendam. supra astra dei exaltabo solium meum. sedebo in mõte testamenti in lateribus Aquilonis. ascendam super altitudinem nubium. similis ero altissimo. Hæc ista diaboli maledicta superbia est, quam semel etiam contra deum suam pram non deserit ille: qui & idololatriæ quicquid usquã fuit in mundo, ideo tantum induxit, ut sese in simulacris occultans pro deo ingereret. Hoc inani fastu hic quoque ducebatur, dum adorari se à domino peteret. neq; id simpliciter, ait enim: si procidens adoraueris me. quia quisq; diabolus adorat, ante corruat necesse est ruina horrenda utiq; & casu nimium præcipiti. qua in re istum etiam nũ hodie malefici, incãtatores, sagæ & ueneficæ imitantur, quoniam quodcunq; ante incantationes suas sub pietatis titulo præmittunt, impietas mera est & cult⁹ diaboli: nec quicquam iuuat, etiamsi multum boni intermiscere sibi uideantur, tantum in cõtumeliam & (ut uere dicam) blasphemiam dei: ut si radicibus urantur, quæ ante solis ortum, manè primo diluculo, in silentio sint effossæ, ac deinde altari sacro suppositæ, ut sic super ijs triginta missæ sint perlectæ, & alia huiusmodi, Omne hoc quicquid est, diaboli tantum commentum est, qui diem soli deo dicatum, sibi in effodiẽdo adrogat. Et sicut monachi ante lucem surgunt, conuenientes ad laudandum deum, ita isti prima quoq; luce seruire & operari incipiunt diabolo, silentium quoq; seruantes nõ secus ac ij, qui in cœnobijs ex lege & præscripto regulæ suæ tacent. Horret animus cogitare, lingua etiam metuit effari, q̄ sacrificium missæ in salutem credentium institutum, isti in profanos, imò impios & diabolicos usus, heu scelerate nimis, conuertunt. Neq; hic impietatis istius modus est, quin ijs quoq; qui eò amentia nondum peruenerunt omnino, aliquid manet ex idololatria tanta reliquiarum. adorant enim & ipsi ad huc dæmonem, alij quidem expresse, manifestum & for-

te cum eo pactum pangentes, animam quoq; suam ei de spondere non reueriti. Alij uero tacitum tantum seu implicitum pactum contraxerunt, adimplentes & facientes ea quæ constituit diabolus contra honorem dei, & supra communem naturæ uiam. Quia non raro per circumstantias quasdam uelut ambages seu diuerticula uiarum, animos simplicium allicit & capit diabolus, donec in suam uiam pertrahat.

3. ¶ Nunc demum in hac tertia tentatione à se diabolum abigit Christus. ad priores siquidem duas mansueri⁹ adhuc respondit: uerū ubi primū diuinos sibi honores arrogare cœpit, q̄si dñs & creator esset totius mūdi, p̄mittēs in hoc Christo om̄ia regna, ut eū facilius p̄traheret ad adorandū se, iā nō ampli⁹ passus est, nec plura sustinuit quin potius illum à se abegit, dicens: Vade sathana, hoc est, aduersator, nomine sane proprio, & q̄d ei sit peculiare: quoniam semper contrarius ille deo uel leuiter saltem p̄mittenti aduersatur, & honori diuino, aduersariū ille toti⁹ honestatis omniumq; adeo hominum salutis. Videndum autem, inquit Chryso^{stomus}, hic nobis, quia Christus cū passus fuisset tentationis iniuriam à diabolo, non est turbatus, neq; diabolum increpauit: nunc autem quando diabolus usurpauit sibi dei honorem, exasperatus est, & repulit eum: ut nos illius exemplo discamus, nostras quidē iniurias magnanimiter sustinere, dei autem iniurias neq; usq; ad auditum sufferre. Eodem modo quamuis patientē quemlibet esse addecet in cōtumelijs proprijs, attamē patientem neminē esse oportet in ijs, quæ ad honorem dei pertinent. Quo exemplo pius ille Mardocheus gloriam dei nullo modo dare uoluit homini Aman, uel uitæ & salutis suæ periculo. Quam graui⁹ porro nunc in deū peccant nostri seculi magistratus, surda aure prætereuntes quasuis etiā blasphemias deo illatas, sanctis quoq; illius & sacratissimis sacramētis: q̄ plane non percipiunt corde iniurias dei, dummodo census, tributa, & id genus aliæ exactiones sibi non decedant. Neq; interim desunt qui obganniant, Si quis quid delinquit & peccat, feret infortunium & malum condignum. Hoc modo ipsi sibi fucum quarunt, & propriæ malitiæ prætextum, instar Adam

Ch: yso^{st.}

Heb. 13.

& Eux, perizomata sibi ex folijs ficulnis contrentium. Non sic autem, non sic. an nescis quid ores quotidie? Sanctificetur nomen tuum. Aut quæ hæc tua futura oratio est, dum audis Christum indies in sacramentis suis dehonestari, nec tu quicquam, cum queas & debeas, aut obstas aut impedis? Quàm uero præ properi sunt, qui magistratu funguntur, ad puniendos qui honorem illis non habuerint, qui quamuis leue commodum neglexerint, qui officio satis non fecerint, qui utilitatem in omnibus procurârint? statim utique tunc clamabitur, Ita ne deceat hæc nobis occupari? ita maiestatem principis lædere liceat impune? Iste nos adeo calumniatur? Ah non dabitur? Hoc modo quicumque faciunt, quamuis ore quidem orant, Sanctificetur nomen tuum, corde tamen & opere orant, Sanctificetur nomen meum. Quod nonne malum maximum est? non peruersa & pessima ordinatio, quæquam hominem malle nominis sui sanctificationem & honorem quàm diuini? Inuenias sane in prouincijs & oppidis magistratus, quorum insignia tantum si quis cæno aspersisset, protinus carnificem & lictores habiturus esset comites. Verum si quis sanctam crucifixi aut uirginis matris imaginem, non luto tantum aspergat, sed & confringat aut exurat totam more Turcico, adridebunt etiam magistratus, si modo non laudabunt. Væ h tibi dæmon maledicte, adeone tibi liceat dominari in mundo? Sanctus Hieronymus hic declarat, quàm differenter Christus Petrum, & hic diabolum corripuerit. Petro enim ad fumenti CHRISTVM, & increpanti illum atque dicenti, Absit à te domine, non erit hoc tibi, respondit ille: Vade post me sathana, scandalum es mihi, quia non sapis ea quæ dei sunt, sed ea quæ hominum. Verum hic non ait diabolo, Vade post me, sed, abi sathana, quasi dicturus, Abi in ignem æternum, qui paratus est tibi & angelis tuis. Tamen de illis uerbis CHRISTI dic, ut in primatu Petri diximus.

2. I. C. 14.

4. ¶ Iam scripturæ adfert Christus contra sathanam testimonium: Quoniam scriptum est, Deum tuum adorabis, & illi soli seruias, Deus solus honore uult adorari lætriæ, quem illi exhibemus tanquam rerum omnium cō-

atorum & summo bono . unde & de se dicit per prophetam, Ego dominus, hoc est nomen meum, Gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus . unde *Isaie. 42* & in ueteri testamento lapidibus obrui praecepit eos, qui *Deut. 17* deos uellent adorare alienos uel stellas caeli . Summum enim illum honorem soli debere deo, tota undique plenissima est scriptura, estque idem in prima statim lege Moysi fundatum, quapropter Dauid dicit : Ipse est dominus deus tuus, & adorabunt eum . Et in Deuteronomio habetur : Audi Israel, dominus deus tuus, deus unus est . Non tamen sic sunt haec Christi uerba intelligenda, quasi precipere uoluerit diabolo, ut adoraret deum . neque enim id facit, cum semper & perpetuo obduratus permanebit in calumnia & blasphemia dei; sed ita, quia iam diabolus ipsum purum hominem tantum credebat, adorari in super cupiens ab eo, i deo ostendit & declarat hominibus praeceptum esse, non diabolum, sed deum solum adorare .

¶ Nescio quid non hic neochristiani de blaterent super ueneratione sanctorum, insimulantes nos uelut idololatrias, & deorum plurimorum cultores . De qua materia alias differemus, nunc perstringere tantum est animus quaedam paucissimis. Nos sane fate mur omnes, unum tantum esse deum, conditorem caeli & terrae, eumque solum adorandum summo illo honore & cultu laetitiae. Testatur id Augustinus, inquit nos in latino idiomate nullum habere uocabulum, quo uno honorem exprimamus diuini. hinc in usum uenit uox illa Graeca *λατρεία*, qua semper intelligendus uenit summus ille cultus soli deo debitus. Verum per haec neque honor nec seruitus adimitur, siue obseruario parentum, magistratum, sanctorum omnium, quorum uenerationem Dauid in spiritu praeuidisse uidetur, cum caneret illud: Nimis honorati sunt amici tui tui deus, nimis confortatus est principatus eorum. Quando itaque debitum est nobis tum sanctorum tum parentum nostrorum honorem exigit deus. pudeat te hominissimissime uelle reuerentiam & honorem adimere sanctis, quos quoniam deus ipse honorat in aeternum, quod piaculum erit, te puluisculum terrae (quantulum tamen) eos dehonestare? Vis autem

Isaie. 42
Deut. 17

Exodi. 20

Psal. 44

Augustin.
de ciuitate dei.

Exodi. 20.
Roma. 10.

Psalm. 44

Johan. 12. scire quoniã deus suos honorat in celo? En ipsa tibi Christi uerba: Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus qui est in cælis. Audi hæc impie & maledice, deus pater honorificat sanctos suos in cælis, ipsosq; adeo Christi filij sui ministros magno dignatur honore. Et tu belua ipsos honorare recusas? Dicis autem solum adorandum esse deum, illi seruiendum soli. Non sane inuis inficias, sed modo ante prædicto: quoniam adorandus est deus solus, ut summum bonum, quo non obstante, adoraretamen possumus etiam sanctos, sed ut amicos dei tantum, non eo quo deum colimus honore, sed huiusmodi quadam adoratiõe, quæ aliud nil sit quàm inuocatio pro intercessione, quàm honor quidam & illius reuerentiæ exhibitio, quo utique post deum proxime digni sunt sancti omnes. Hæc iam sufficiant, plura super hac eadem re aliàs dicem⁹. Nunc progrediamur.

Chrysof. 5. ¶ Ad extremum, cum iam Christus diabolum confusum fortiter adeo à se abegisset, sequitur, quoniam dimisit eum, utique ob immensam illam efficaciam uerborum Christi, Abi sathana, autore Chrysofotomo. An autem omnino dimiserit eum, sunt ex doctoribus, qui putant quod deseruerit usque passionis tempus solummodo: & tunc reuersum esse eum tentaturum, si quomodo in desperationis laqueos adduceret Christum, qua de re infra in passione. Sunt alij, qui opinantur Christum hoc tam ualido uerborum suorum uelut imperu, ipsum deiecisse, deturbasq; ad inferos, & ibidem eum constrinxisse catenis usq; ad tempora Antichristi. Ita enim Iohãnes ait: Et uidi angelum (angelum autem magni consilij Christum Isaias quoq; appellat) descendentem de cælo, habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & sathanas, & ligauit eum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni, & post hoc oportet illum solui modico tempore. Per istos mille annos tempus euangelij intelligendum est: quod infelici hoc nostro seculo, quisquis uere expendit, agnoscit utiq; furorem Luciferi, illumq; catenas iam suas mouere & so-

Apo. 20.

Isai. 9.

Iutioni se parare sentit.

¶ Abeunte diabolo, ecce adueniunt angeli, non illi quidem nunc demum descendentes de caelo: quia semper ad ministerium domini, inquit Chrysostomus, erant in terris: sed tunc praecipiente domino recesserant ab eo, ut locus diabolo aduersus Christum daretur, ne forte uidens angelos circa eum, non appropinquaret ad eum. Tentatione itaque peracta, redeunt angeli ad ministerium solitum: qua re tamen illi exhibitum, textus non indicat: an etiam ministrauerint ei ad curationem iufirmorum, an ad emendationem correptionemque animarum, an uero ad immundorum spirituum eiectionem: quoniam huiusmodi quaedam solet deus per angelorum ministeria facere, iuxta illud Pauli: Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui haereditatem capient salutis. Quicquid tamen id sit, constat utique angelos Christo ministrasse, non ex necessitate, quasi illorum opera opus ei fuisset, sed tantum quia hoc illi exhibuerunt in honorem & reuerentiam. Neque id nunc maxime immerito. decebat enim ut post conflictum domini aduenientes serui eius, illi tanquam triumphanti ex uictoria ministrarēt, qui quod hic Christo fecerunt ad honorem, quotidie adhuc nobis faciunt in necessitatem, etiam non sentientibus illud, sicut in die sancti Michaelis dicemus. Nunc coniunctis omnes precibus oremus deum pro &c.

HOMILIA QUINTA

super Euangelium Matth. 4.

Dominicae Inuocauit.

Quando omnis nostra uita militia est super terram, Job. 7. omnes nos uiriliter & fortiter in agone certare debemus, ut tandem cum Paulo mercedem consequamur felicitatis aeternae. Maioris enim certamus quam pro corona, uerbere aut uulnere, quod athletae solent. uita nobis aeterna proposita est, pro hac certamus omnes. huiusmodi agonista fuit Paulus, cuius utinam illud uerbum a nobis aliquando omnibus dici possit, Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui, de caetero reposita est mihi corona iustitiae. Hoc illud precioso

sum est & nobile κοιμήλιον, pro quo adsequendo uno eum
 su contendimus omnes. Et quis fortiter decertare & pu-
 gnare nos deceat quotidie contra uitia & peccata, tamen

1. Corin. 6. pore idem nos facere addecet, iuxta illud Pauli: Adiuu-
 tes uos exhortamur, ne in uacuū gratiam dei recipiatis.

Isaie. 49. Ait enim: Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis
 adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies
 salutis. Et infra: In omnibus exhibeamus nos sicut dei mi-
 nistros, in multa patientia, in ieiunijs, in charitate non
 ficta. Hoc modo sancta ieiuniorum transigenda sunt tem-
 pora, non in peccatis, sceleribus, omni leuitate, crapula
 & ebrietate, quod solent neochristiani facere. Longe em̄
 alia sunt illa Pauli ieiunia, quā uel Lutheri uel Zuinglii.
 Ad hunc nostrum agonem, quem subire debemus, eccle-
 sia nobis iam hodie ueluti certaminis principem propo-
 nit Christū, exempliꝫ loco ob oculos subiicit. ille enim
 ut cum hoste communi omnium nostrum diabolo decer-
 tauit fortiter, ita eundē potenter superauit, unde & sequi
 eum in hoc agone debemus, qui nobis certantibus etiam
 spectator adest, de cælo respiciens & considerans, quales
 simus in certamine, ut sic uincenti coronam det meritā.
 Quid ꝑ auxiliares quoꝫ & adiutrices manus nobis ille
 porrigit certantibus, gratiamꝫ ex ipso petēibus tantū?
 Hinc itaqꝫ supra occasione, disserere hoc loco libet de tē-
 tatione, quando ea sit peccatum, & præcipue de tentatio-
 ne Christi, quomodo tentationibus nostris respondeat.

1. ¶ Et principio quidem Christum in tribus tentatū
 esse cōstat à diabolo, gula, superbia, & avaritia: isdē nos
 quoque tentat, iuxta illud Iohānis: Omne quod est in mū-
 do, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorū,
 & superbia uitæ. Hæc tria uitia, uelut retia, extendit dia-
 bolus per uniuersum mundum: ut qui retia gulæ effuge-
 rit, in plagas incidat avaritiæ: qui uitārit utrunꝫ, tamen
 illaqueet superbia. Singula hæc uitia adhuc laqueos plu-
 rimos habent, quos cum uideret sanctus Antonius in spi-
 ritu, dixit: Ecquis effugere poterit tot funes & laqueos?

S. Anton

Isaie. 24. Et audita est uox de cælo, dicens: Humilitas. Aliud autem
 ex alio rete tendere diabolum testatur Isaias, cum ait: Et

erit qui fugerit à facie formidinis, cadet in foueã : & qui se explicauerit de fouea, tenebitur laqueo. His autem resistere fortiter debemus, gulæ quidem & crapulæ per abstinentiam & ieiunium, superbix uero per orationes, & auaritiæ per elemosynas. In ijs nanq; singulis exemplū nobis suum proposuit Christus: ieiunij quidem, sicut in hoc euangelio cōmemoratur: orationis aut, ut Lucas refert, ipsum in montem abiisse oratū, adeoq; in orationibus pnoctasse: elemosynę quoq; qm̄ in hoc ludam habebat loculis præfectum, qui quicquid haberet reliquū seu superfluum, pauperibus erogaret. Quapropter diligēter adeo ubiq; elemosynam nobis cōmendauit. Hic autem tentationum istarum insultus sacre scripturæ telis cohibuit, ostēdens uel solas literas sacras efficaces satis esse ad quauis arcendas tentationes. Nunc in genere materiã tentationis adgrediamur.

Matth. 4
Luce. 6.

Luce. 18.
Marc. 10.

¶ Modum de tētatione loquendi geminū inuenio. Primum em̄ tentare (in scripturis) est periculū in hoīe aliq̄ facere, q̄lis sit. sic deus hominē quoq; tentat, sicut tentauit Abraam an̄ immolaturus esset filium suū Isaac. Eodē q; modo dixit Moyse: Tentat uos dñs deus uester. Ita & Sapiens de sanctis: Deus, inquit, tentauit eos, & inuenit eos dignos se. Sic Iohannes q; de Christo loquit, dicente ad apostolos: Vnde ememus panes, ut manducent ij? & hoc dixit tentans eos. Id genus tentationis à deo fit in bonū, non eo tamen, ut hinc ille aliquid discat omniscius ipse, sicut & omnipotens: sed hoc modo per tentationē suam facit deus opus aliquod bonū, cæteris quoq; innotescere. Nisi em̄ tentasset Abraam, ei⁹ fidem tantam totus adhuc mundus ignoraret: obedientiã quoq; illius, quã nunc nō sine stupore admiramur, omnes nesciremus. Verum eius modi tentationē nō est quod metuat quisq; cū & bona sit & utilis. & hoc modo quicquid tenrat deus, tanq; dignum adprobat, idq; in bonis tantum & amicis suis.

Gene. 22.
Deut. 12.
Sapi. 3.
Johan. 6.

¶ Alterum genus tentationis est, quo homo ad peccandum prouocatur, quomodo tres sunt qui nos tentant, diaboli, caro, & mundus. neminem aut hoc pacto tentat deus, quãdo neminē ad peccandum prouocat, uel Iacobo testante: Nemo cum tentatur, dicat quoniam à deo tētor.

Jacobi.



deus enim intentator malorum est. Tentatio hæc quia pe-
 riculo non caret, ideo super ea orare iubemur à domino,
 Et ne nos inducas in tentationem. Diabolus nanq; quam-
 uis ad omne peccati genus nos prouocet, præcipue tamē
 ad peccata spiritus, cuiusmodi sunt, superbia, inuidia, odi-
 um, hæresis, desperatio, blasphemia. Caro ad cibū & po-
 tum, ad luxuriam nos inuitat & ignauiam: mundus ad la-
 sciuiam omnem & proteruiam, ad choreas aspirat nosq;
 incitat, ad magnificentiam quoq; & honores. Duo hæc in-
 citamenta seu tentationes geminæ, radicem & originē
 trahunt à diabolo, qui ideo etiam proprie tentator dicitur
 à Paulo quoq; cū ait: Ne forte tentauerit uos is qui tentat,
 & inanis fiat labor noster:

2. ¶ Gratiam hanc nobis contulit, q̄ tentari nos nō
 finit pro uoto & arbitrio diaboli: q̄d si fieret, quam pau-
 ci obsecro illi resistere possent, si pro tota facultate sua si-
 neres à deo & angelis nos tentare? Vnde colligit, tentati-
 onem carnis & acerbiolem esse grauioremq;, & illi diffi-

Sapi. 9. cilius resisti posse: quoniam corpus quod corrumpit, ag-
 grauat animam. Sunt autem istæ reliquæ adhuc ex Adæ
 peccato residuæ, adhuc reliquus est pristinus iste fomes pec-
 cati. Est itaq; tentatio carnis ista, quando adfectio qua-
 dam in anima nostra exoritur à carne, siue ad luxuriam,
 siue ebrietatem, gulam, acediam & similia.

¶ Hinc sequitur, aliud esse tentationem & aliud pecca-
 tum: quoniam tentatio plerunq; & naturaliter & præ-
 ter uoluntatem nostram nobis occurrit, peccatū uero sine
 consensu nostro (ut inquit Augustinus) non est, quoniā
 peccatum adeo est uoluntarium, ut si uoluntariū nō est,
 peccatum quoq; non sit. Obseruent hoc qui pusillanimes
 sunt, qui plerunq; exhorrescunt super primo statim mo-
 tu aduerso, & surrepente cogitatione statim pauescunt,
 dum eorū conscientias, ubi etiam peccatum nullum est,
 grauiter onerat diabolus. Non sic sane fieri oportet, ne-
 q; adeo id decet, quin potius quisquis es, qui uere Christia-
 ni nomine gaudes & titulo, sine ut adueniāt tibi tentatio-
 nes & suggestiones male, dummodo locū tu illis ne præ-
 beas, ne tibi in ijs cōplaceas, sed quantū potes, & exclude,
 & ad solidā illā petrā Christū allide, iuxta illud Psalmi:

Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petra. Qui autem alij sunt paruuli isti, nisi primi cogitationum motus, qui ne magni fiant, summa cura cuiq; prouidendum est. id autem fit, si uel consentias, uel tibi in illis bene cōplaceas. Id adeo sanctus Iacobus quoq; docuit, dicēs: Vnus quisq; tentatur à cōcupiscentia sua abstractus & illectus: deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum uero cum consummatum fuerit, generat mortem. Hic mihi gradus illos obserua: Primum enim statim sua quēq; tentat carnalis cōcupiscentia, quæ ubi concepit, ueluti grauida ex cōsensu & uoluntate parit peccatū: ad opus autem cum iam deuenit peccatum, fit manifeste mortale. Nō est itaq; quod cogitationes malas metuas, muscas Aegyptiacas, tantum consensum uide ut effugas. ex primo cogitationis impetu non est quod uereare peccatū, quoniam motus isti primo primi, in arbitrii nostri libertate nō consistunt. sed neque fieri potest, inquit Augustinus, quin ut sis tāgamur. Huiusmodi quidā stimulus datus est Paulo, qui eo tentatus est tam grauitē quidem, sed tamen non peccauit. orauit etiam deum, sed nihil aliud audiuit, nisi istud, Sufficit tibi gratia mea. Ne horreas ergo tentationem, tantum ne consentias, quando autem confitendæ sint tentatiōes, & quando nō, mox dicturi sumus.

Psalm. 136.

Jacobi. 1.

Augustin.
2. Corin. 12.

3. ¶ Obseruandum hic quoq; uenit, tentationem quēq; modis roborari firmariq;. 1. Si eam uelut contēnas, nec diligentius attendas. tunc enim facillime receptis uiribus euincit, quapropter prudenter monuit Sapiens: Omni custodia serua cor tuum. 2. Si illi inualide parumq; serio resistas, unde & Gregorius dicit: Quādo diabolo fortiter resistis in tentatione, efficit ut formica: sed si parum ei cesserimus, efficit ut leo. 3. Si quis paulo diutius cogitationi semel conceptæ immoret, tunc em̄ fit, ut confirmata q; tentatione, periculosum plane sit diu insistere, quando talis cogitatio semel cōcepta, quamuis peccatū nō fit, diutius tamen in animo retenta & quibusdam ueluti fomentis nutrita, necdum tamen siue cōsensui siue operi destinata, succrescēte sic paulatim concupiscentiæ ardore, exardescēteq; uoluptate, tandem uertit in pec-

Proue. 4.
Gregori.



Prove. 15. catum, teste etiam Sapiente: Abominatio domini, cogitationes malæ.

Ecci. 3. 4. ¶ Nondum enata uoluptate, neq; concupiscentia beneplacita exardescente, si tu tamen temet obseruans, diutius cogitationi insistas, nec eam subinde excludas, ægre sine pctõ euades. quid em̄ aliud facis, quàm te ipsum periculis exponendo, quod aues faciunt tantisper circumretia & plagas uolitando, dum capiuntur? unde eueniet illi quod de similibus dicit Sapiens: Qui amat periculum, peribit in illo.

Job. 31. 5. ¶ Et ultimo, Si quis à cogitatione mala sæpius uincatur, cum eo fortiter permanet diabolus. ideoq; quisq; nõ diligenter sibi cauet, facile locum præbens cogitationibus huiusmodi, peccat utiq; dum mō se nõrit ipse, moresq; suos perspectos habeat: quia quicumq; se exponit periculo pcti mortalis, peccat mortaliter, iuxta theoricam patrum. Ex ijs omnibus colligere facillimum est, quando cogitationes huiusmodi malæ pctã sint, ac proinde confitendæ, & quando non. Quandocunq; enim quis ultro se tentationi offert, uel ad mulieres forma præcellentes ingrediundo, uel ad choreas & conuiuia eundo, ubi sciat se in concupiscentia mala exarsurum, similiter & si quis nõrit ludendo impertunum se fieri, nimisq; præcipitem, nec tamen abstineat, huiusmodi omnes confiteri tenent, quomodo ipsi peccandi sibi dederint occasionem. Rectius aliquanto Iob, Pepigi, inquit, fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de uirgine. Simile de cæteris quoq; pctõrum circumstantijs esto iudicium. Verum quicumque tam deprauatæ sunt (inquit Augustinus) uoluntatis, qui tentationem, non expectantes dum ueniat, præueniunt, animo peccant obstinato & mera quadam malitia, ut deliri senes ad amorem iuuenilem conuersi, cum iam nullam carnis etiam titillationem sentiunt, ipsi se prouocant, nihil non cogitantes donec uel ex malitia peccent indurati. Notabile est etenim, quod triplici motu peccare q̄s potest. interdum ex nimia tentatione, aliàs ex imprudentia & ignorantia, nonnunq̄ sciens aliquis & uolens absq; omni tẽratione ex sola malitia peccat: qui gradus ut summus, ita omnium pessimus est. Sed hæc aliàs,

6. ¶ Quilibet in se ipso experitur, quibus modis per omnem uitam tentetur, mundo etiam & carne interdum conuiescentibus. Diabolus enim (ut ait Bernardus) ex proposito perpetuus est inimicus noster, nec unquam cessat, quin nobis quoque non sentientibus, tum ille nos perdere maxime cupit, ex isto natiuo odio, quod iam olim in paradiso deus inter mulierem constituit & serpentem, ac semen utriusque. Quid multa? uidit, ut testat etiam Bernardus, & inuidit: uidit hominem in locum suum uenturum caelestem, & deinceps capitaliter totum haecenus exosum habet genus humanum, quod & Sapiens intellexisse uidet, cum ait: Deus creauit hominem inextiminabilem, & ad imaginem similitudinis suae fecit illum. Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum.

Bernard.
Gene. 3.
Bernard.
Sapien. 6

¶ Verum cur a deo grauius nos deus tentationibus immergi, tantumque continue suffocari sinat, cum plurimas sancti patres referant causas, tum uero haec non omni no postremae sunt.

1. ¶ Ut saltem hac tentationis amaritudine discamus contemnere mundum. Ita & Gregorius: Mundus, inquit, dum tot amaritudinibus cruciat, dum tot calamitates ingeminat, quid aliud, nisi ut non amet clamet? Mala enim quae nos hic premunt, ad deum ire compellunt.

Gregori.
Ecc. 34.
Iudic. 3.

2. ¶ Ut non nihil experiant homines. sic Sapiens ait: Qui non est tentatus, quid scit? In eius rei gratiam deus quoque in terra adoptionis gentes quasdam reliquit, ut ab his assidue uexati exercerentur Iudaei, sicut scriptum est: Haec sunt gentes quas dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israel, ut discerent filii eorum certare cum hostibus. Et infra, Dimisit eos ut in ipsis experiret Israel, utrum audirent mandata domini quae praeceperat patribus eorum per manum Moysi, an non. Ita inter nos quoque habitat adhuc Iebuseus & Amorrhaeus, concupiscentia scilicet ista innata, quam uidens & considerans Paulus, clamabat: O infelix homo ego, quis me liberabit de corpore mortis huius?

Roma. 7.
Matth. 6.
Gregori.

3. ¶ Ut uel hoc modo urgeremur ad orandum inuocandumque deum, sicut & oramus quotidie, sic edocti a Christo: Ne nos inducas in tentationem. Sic & beatus Gregorius dicit,

Dum uirtia nos tentant, proficientes in nobis uirtutes humiliant. Iebusæum Israel tolerat, ut humana mens de se humilia sentiat. Dum minima non superat.

2. Corin. 12.

4. ¶ Ne in bono superbiamus elati, sic de se ipso Paulus, ne magnitudo, inquit, reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis.

Psalu. 25.
Glossa.

5. ¶ Ut sic nobis negligentia depelleretur, quomodo & Glossa super illud Psalmi, Domine proba me & tenta me, dicit: Tenta & proba me, ne quid delicti remaneat. aliter enim negligentes essemus.

Gregori.

6. Quia tentatio & probat & auget in nobis uirtutē, secundum illud Gregorij: Prospera est aduersitas, quæ mentem ab elatione custodit: quandoquidem minus cadit, quæ sæpe tentatus, uiriliter restitit. Vnde & quidam ex patribus dicit, Homo instar lateris est, qui dum igni coctus non est, ubi primum in aquammersus fuerit, dissoluitur: coctus autem, permanet. Ita qui necessitatem nullam sensit, quam primum illi quippiam obringit unde tentatur, non sustinet, nec patitur, sed in impatientiam præceps prolabit.

Deut. 13.

7. ¶ Ignoram antea, innotescere facit hominis uirtutem tentatio, sic Moyses dicebat, Tentat uos dominus deus uester, ut palam fiat, utrum diligatis eum an non. Et

Exodi. 20.

rursus, Ut probaret uos, uenit deus, & ut terror illius esset in uobis, & non peccaretis. Sic & Tobias tentatus est, cum

Tobie. 2.

cæcus fieret. idque eo factum est, ut posteris in illo euidentem esset exemplum patientiæ.

Antoni.

8. ¶ Tentari quoque finit homines deus, ad maiorem illorum honorem & remunerationem: quomodo sancto Antonio grauer aliquando à diabolo tentato & percussio apparuit dominus, dicens: Antoni, iam inde ab initio ad sui spectator tui certaminis: & quia decerasti uiriliter, faciam nomen tuum præclarum & illustre per uniuersam terram. Et quid sit hoc tibi mirum, quando & Paulus dicit, neminem coronatum iri, nisi qui legitime certauerit? Sed & Sara dixit: Hoc pro certo habet omnis qui te colit, quod uita eius si in probatione fuerit, coronabit.

1. Tim. 2.

Tobie. 3.

Quo pertinet & illud Iacobi, beatum appellantis quisque suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam, quam repromisit deus ijs qui diligunt illū.

Iacobi. 1.

Ille itaq; nobis etiam gratiam suam hic concedat, ut superatis mundi, carnis & diaboli insultibus, uita tandem perfruamur æterna, Amen.

HOMILIA SEXTA

Et ultima eiusdem Dominice.

QVando omnis uita nostra militia est super terrā, secundum unam literam, nosq; ideo dominus iugiter orare docuit illud, Ne nos inducas in tentationem, plura adhuc nobis de tentatione diaboli dicenda supersunt, quibus moneantur simplices ad euitandos laqueos diaboli, cuius omnis in hoc labor cōsistit & diligentia, ut miseris nos tentet, seducat, perdat, secumq; cōdemnet. Aliud enim ille nō agit, nec manducat, nec dormitat, neq; honoribus, gaudijs, alijsq; rebus (ut nos) incumbit, tm̄ omnem in hoc mouet lapidem, ut nos in iram dei & condemnationem adducat æternam. Vnde & sanctus Petrus uigilare nos sedulo monet, quoniam aduersarius noster diabolus circuit, quærens quem deuoret. ei etiam resistere nos iubet fortes in fide: neq; enim unquam ille tentare desinit nos uel fastidio iam & molesto resistendi radio pressos, autore Gregorio. Neq; aliter instat, quam ministri isti regis nō cessabant incendere fornacem, ad pueros tres igni perdendos. Nulli parcat iste sauiissimus hostis, nec ætatem considerat, senes iuxta tentat ac iuuenes, pauperes simul & diuites, ægrotos, sanos, spirituales, mundanos, intentatum plane neminem relinquit, quæne Christo quidem pepercit, ut recte de eo dixerit, propheta: Totum in hamo subleuauit, traxit illud in sagena sua. Vas istud piscatorium longe omnium capacissimum est, quo illi quicquid penè in uno fluminis loco est piscium, uno iactu extrahunt. Ita sagena tentatiōis uniuerso mundo extensa est per diabolum, quod idem propheta paulopost insinuat, dicens: Propter hoc expandit sagenam suam, & semper interficere gentes non cessat. Quamuis sunt qui non ita multum negocij facessunt diabolo. sed hoc pessimum est indicium, sicut & Gregorius in Dialogis inquit, illos pulsare negligit, quos in re quieta possi-

Job. 7.
Matth. 6.

1. Petri. 5.

Gregori.

Daniel. 3.

Matth. 4.
Habac. 1.

Gregori.

dere se sentit. Quo exemplo eremita ille uidit in spiritu unum tantum diabolum sedere ad portam totius ciuitatis, & extra ciuitatem in uno monasterio diabolos plures occupatissimos, admirabundus itaque super ea re, audiuit angelum sibi dicentem: Toti huic ciuitati unus satis est diabolus, quando iam antea uoluntatem suam adimplet: ad multos autem illos pios & sanctos, qui in cenobio sunt, monachos seducēdos, tot etiā uix aliqd post multos tentationum labores exhaustos, proficiūt diaboli.

¶ Possū non incommode idem de uobis quoque pronunciare. Per tota bacchanalia unicus etiā simplicissimus sufficebat uobis diabolus, quando tunc uestra spē infantebat, nec opus erat uos, quō currebatis ipsi præcipientes, multis tentare laboribus. At nūc nō cessabit, cum uiderit uos tam sancti temporis occasione rebus occupari diuinis, & omnibus uiribus eniti, ut manus suas effugiat. Iam iam neruos fraudis suę omnes intender, ut à Christiana ordinatione uos abstrahat: quod si præstare nō poterit, conabit tamen, ut hoc quoque quod facitis, uitio non careat, cuius rei exempla hic de pœnitentia, confessione & similibus adduci possent. Quotquot igitur regressum paratis ad deum, præmonitos uos scitote, ut uigiletis, & callidissimi hostis insidias attendatis diligentius, iuxta illud Sapientis, Præpara animam tuam ad tentationem. nam ubi primum salus appropinquat, tentatio quoque accedit, quod accidisse uidemus etiā apostolis, quibus accedente iam passionis & mortis Christi tempore, tentatio quoque irruit acerrima, adeo ut diceret Christus: **Luce. 22.** Omnes uos scandalum in me patiemini. Anima hominis piij, qui tam uelit conuerti ad dominum, clamare poterit ad deum cum Dauide: **psalm. 2.** Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgunt aduersum me. Circumderunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis. **psalm. 117.** Nec est quod dubites, quin magis attentiusque multo te diabolus obseruet confitentem, quā choreas ducentem: quoniam diaboli cum pœtore negocium, capiuo detento similitimum est, quem quisquis turri adhuc habet inclusum, ad seruandum eum uno contentus est custode, uel oscitante etiā & non ita multum uigili. Verum ubi ille

Ecci. 2.

Luce. 22.

psalm. 2.

psalm. 117.

semel fugiendi occasione arrepta, consimilis aui elapsa, effugerit, omnes statim lictores & apparitores, pperant, currunt, festinant, insectantur. Nanque eodem plane modo diabolus hominem captiuum tenet securus, effugere & ex carceribus elabi parantem sequit, detinet & moratur. quod Sapiens ille quoq; uidit, cum diceret: Extruxit *Eccl. 9.* munitiones per gyrum. In eius quoq; rei figuram Pharaos filios Israel, fugam iam ex Aegypto meditantes, grauius multo afflixit, laboribusq; molestissimis excruciauit Iuti & lateris, quam antea. Sic homini quoq; usu uenit, q se iam uult couertere ad dominum. pfecto enim ubi primum de conuersione cogitaret, grauiores sentiet tentationum insultus. Verum ihs ne moueamini uos, quin potius resistite etiam tunc fortius, ut inde non detrimentum, sed animae uestrae salutem reportetis: quando fieri non pot, ut haec tentandi alea a uobis auferatur quin subeatis. Tantum corde & ore subinde clamate ad dominum, Ne nos inducas in tentationem.

2. ¶ Hoc quoque diligenter quisquis uere pius es, considera, quod non oras, ne tenteris: sed iuxta formulam orandi tibi a domino praescriptam, ne ille te inducat in tentationem. quoniam admittere tentationem, potestatis est dei: qui, quia iustus est & bonus, pro illa orandus non est, eo quod aliud longe est tentari, & in tentationem induci, quilibet enim tentatur, ut probetur. in tentationem autem inducitur, inquit Augustinus, quem deus deseruerit auxilio suo. Perere a deo nemo debet, ut tentationibus careat, quando & illa mala est tentatio, nullam habere tentationem, ut ait Augustinus, eo quod in tentationibus esse, non raro utile est & salutare, sicut fuit illud adprime utile Paulo, sicut & Tobiae ait angelus Raphael. *2. Cor. 12. Tobie. 12. Jacobi. 1.* Quia acceptus eras deo, necesse fuit ut tentatio probaret te. Sic Iacobus quoque, Omne gaudium, inquit, estimare fratres mei, cum in tentationes uarias incideritis, scientes quod probatio fidei uestrae patientiam operatur. sed & cum tentatione dabit quoq; deus prouentum. *1. Corin. 10.* Veruntamen confidenter & fortissime sperandum hic est in deo, dicendumque cum Dauide: In te eripiar a tentatione, & in deo meo transgrediar murum. Quomodo aut *Psalm. 17*

tentatio commodet in singulis casibus, nimis longum foret hic recensere. Sed tamen in generali casu tribulationis referunt hoc doctores, quod nobis quoque hoc loco uisum est adponere.

Tribulatio. ¶ Dicitur non potest quam amara sit herba, quamque ingratum saporis, tribulatio, quae ideo quoque in tentatione aquae comparatur amarae & salis.

Ecc. 11. 1. ¶ Principio sicut aqua falsa scabiem curat, ita tribulatio impudicitiam, quae scabies animae longe impurissima est, ac proinde purulentam illam facit. Sane id etiam Sapiens docuit, dicens: Malitia horae, obliuionem facit luxuriae magnae.

Sapi. 3. 2. ¶ Pisces quoque in aquis falsis magis pinguescunt. eodem namque modo tribulatio alitrix est omnium fidelium, uirtutibus enim pascit eos. Et illic quamuis falsa & amara sit aqua, pisces tamen dulces sunt & sapidissimi: ita hic quoque qui tribulationibus exercentur, patientes fiunt, suaves, probi & deo beneplaciti, iuxta illud Sapientis: Non tanget eos tormentum malitiae.

Joel. 1. 3. ¶ Aqua etiam falsa carnes conseruat a putredine, sicut Joel dicit, Computruerunt iumenta in stercore suo. iumenta, hoc est, homines beluini.

Job. 2. 4. ¶ Arces quas undique aquae circumfluunt, expugnatae difficilissimae sunt: & qui assidua circundari sunt tribulatione, eos non ita superare potest diabolus, neque uoluptatibus carnalibus uelut titillare, & gaudijs adficere. Nam & qui tribulati sunt & anxij, facile sinunt, nec ad gaudia accersunt, sicut & de Iob legitur, cui nemo loquebatur uel uerbum, quoniam uidebant dolorem esse uehementem. Sic Eliseus quoque dicebat puero suo de muliere: Dimitte illam, anima enim eius in amaritudine est. Verum quae in planitie campi positae sunt arces, potissimum impugnantur. Et sic qui in laetitia uitam agunt, in delicijs & uoluptate, in diuitijs, forma praecleara praediti, in iuuentute & nobilitate, uelut in aquis suauissimis, plerumque labuntur. Sunt qui aegrotantes saluantur, si sani sint, perituri. multi, pauperes cum sint, beantur, sedem certam habituri apud inferos, si diuites essent. Nemo itaque oret, ne tentetur: sed potius, ne in

tentationem inducatur.

3. ¶ Quæres autem, quid hoc sibi uelit, quod oramus, Ne nos inducas in tentationem. En responsum tibi: **Ne nos inducas in tentationem.** tria sunt quæ breuissima illa petitio complectitur. primū enim hic petimus, ne nos consentire sinat deus in tentationes: cui quāprimum uolūtatē nostram dederim⁹, iam iam in tentationem sumus inducti. Nam hoc tibi cogitandum semper propone, si quando tentaris, crede diabolum tibi extruere pontem, quem conscendas foueam aliquam superaturus. Pons hic ē septem lignis est compactus, suggestionē, cogitationē, uoluptatē, mora diuturna cogitandi, consensu, uoluntate perfecta, facto præcipiti, & operis consummatione.

2. ¶ Deinde cum petimus ne in tentationem inducamur, nihil aliud oramus, quā ne gratia & auxilio suo destituamur, unde confirmemur ad resistendum tentationibus. gratia namq; diuina non animas tantum nostras & opera deo reddit accepta, sed concupiscentias quoq; malas gubernat, & easdem penitus extinguit. unde & in scriptura aquæ appellationem meretur habere. non eo tantum quod per deuotionem irrigat animam hominis, sed quia feruorem quoq; cōcupiscentiæ delet. **Johan. 4. 2. 7.**

¶ Quando itaq; gratiam suam nobis deus non confert, inducere nos dicitur in tentationem, quāuis ille hoc ipse non faciat unquam, tamen hoc ei tribui solet, cum gratiā non confert: sicut in sacris literis hoc fieri uidemus, dici que similiter, quoniam indurauerit cor hominis, nunc Pharaonis, nunc Aegyptiorum. Et sicut Isaias refert, atq; de Iudæis Iohannes, ita hic quoq; cum gratiam suam nobis non dat deus, dicimus illum nos in tentationem induxisse. **Exodi. 10. 2. 14. Isaię. 63. Johan. 12.**

3. ¶ Oramus hic quoq; cum dicimus, Ne nos inducas in tentationem, ut adiutor nobis sit ille aduersus carnē, quæ deglutire nos conatur per uoluptatē, contra tentationes mundi, quę auaritiæ tenacitate nititur nos peruerrere, & contra diabolum, ne ille nos omnis generis malitia seducat.

4. ¶ Cum dictum sit supra, multam magnamq; esse tentationis uirtutem, utilitatē & efficaciam, cogitare iam quis posset, an liceret etiam deum pro tentatione orare,

- Psalm. 25. eo q̄ David mō orauit: Proba me dñe & tēta me, qui etiā
 sic dixit ad dñm, Vide an uia iniquitatis sit in me. Et hinc
 sane respondeſ, neminē ultro cupere debere tentationē
 carnis, à qua cū liberari tam ardēter petierit Paulus, quis
 nostrum subire audebit, q̄d uas electiōis horruit Paulus?
2. Corin. 12. 2. ¶ Illa quoq; quæ à mundo & diabolo proficiſcitur,
 multum fugienda tētatio eſt. periculoſum enim eſt quò
 euadat. Ad hæc magna quoq; eſt hūana fragilitas. Quid
 q̄ hostis iſte uterq; robuſtiſſimus eſt & inſtanter pugnat
 ambiguus itaq; Mars ille, quem ſatius eſt intermittere.
- Orare pro 3. Quod ad externā tribulationū attinet tentationē,
 tentatione poſſunt ſane qui perfecti ſunt orare pro ea, ut deus omni
 potens hic puniat in hac uita, urat, ſcindat, neq; differat
 in futurā uitā. Non autē hoc idē facere debēt imbecilles,
 quādo cōfirmati nō ſunt ad huiusmodi tentationū uictō
 riam. Sicut em̄ dicit beatus Auguſtinus, quēadmodū ignis
 paruulus à uento facile exinguit, magnus uero etiā ma
 gis incēdit: ita & ignis exiguus charitatis diuinæ à uento
 tentationis ualidæ, dicto citius deſeſ: ubi autē ignis chari
 tatis ardentius feruet, tentatiōis uento aſſatus fortius ar
 det. (Propterea ſacerdotes fragiles non dicant illā orati
 onē añ miſſam, Dñe Ieſu Chriſte, rogo corde toto, ut oīa
 peccata mea dimittas in præſenti uita &c. cū tamē ob par
 uitatē gratiæ neſciant, an paſſiones peccatis debitas ſuffer
 re patienter poſſint in hac uita.) David itaq; tanq̄ perfe
 ctus orare potuit & dicere, Proba me dñe & tēta me, ure
 renes meos & cor meū. totū nanq; hoc ex innocētia ſua fe
 cit, ſiquidē & antea dixerat, Iudica me dñe, qm̄ ego i inno
 centia mea ingreſſus ſum. ſic etiā ad perfectos Iacob⁹ ait:
 Pro gaudio ducite fratres mei, ſi in tentatiōes uarias incē
 deritis. Sic David ad dñm, Vide, inquit, ſi uia iniquitatis in
 me eſt. Hoc mō ſancti dei nōnunq̄ pro tentatiōibus dñm
 rogauerunt, ut hac attentionē in bona perdurarent custo
 dia collatæ ſibi uirtutis, ſicut ſancta Brigitta, ut caſtita
 tē uirginalē meli⁹ ſeruaret, rogauit deū pro aduerſitate,
 & crepuit ei pupilla oculi, oculusq; fluere cœpit. Eodē q̄q;
 exēplo ſanctus Alexius ultro ſe in ærumnas, egeſtatē &
 miſeriam dedit, aliſq; complures, ad quod tamen facien
 dum nō omnes æqualem habent animi fortitudinē & cō

stantiam. quare nullus leuiter in hanc tentationē debet se precipitare. Pulchre hic induci posset quā uarijs modis diabolus hominē tentet, nunc malis, nunc bonis, nisi id nimis longum foret. Verum hic tu miraris forsitan, quod diximus hominem à diabolo tentari etiam in bono, idēq; adeo ut certū uideas, en casum hunc tibi. Videt diabolus forsitan hominē ad luxuriam, impudicitiam seu inconstantiam pronum. statim itaq; angelus iste noctis & tenebrarum, in angelum lucis se transformans, illū tentat, ut durissimum subeat Carthusianorum uel alium consimilem ordinem, quando quicquid in mundo est, nil nisi uanitas est. Hominem hunc ubi iam tentator in cucullam perduxerit, tunc demum uere eum tentare incipit, suadet exuere illā, effugere monet, eoque desperationis ipsum adducit, ut omnem tum pudorē tum honestatē unā cum cuculla abiiciens, aufugiat. Idem in similibus quoq; fieri potest, dum ille homines tentat sub specie & prætectu boni, ut graua & difficilima quæq; sibi sumant, eligant, uoueant, nō ignarus, fore ut deinceps, cū seruare ea nequeant, resiliētes ab instituto, peccent.

Tentare etiam in bono.
2. Corin. 12

¶ Ob maiorem tamen informationē puncta hæc sanctorum patrū obseruate, quæ nos hic breuitatis studio sine scripturarum testimonijs recensēbimus.

1. ¶ Non quilibet diabolus in quibus peccati genere tētat, sed alius in alio, ita ut hic iam uelut defessus tentādo, officij sui partes uelut lampada, quod aiunt, cursu tradat alteri. sic Lucifer diabolus est superbię, Mammon auaritię, Asmodæus luxurię, Leuitahan inuidiæ, gulæ & ueneficij Beelzebub, Beelphegor acediæ.

Isaie. 14.
Matth. 6.
Tobie. 3.
Job. 46.
Osee. 9.
Demonū varia genera.

2. Sed neq; diaboli oēs æqlis sunt furoris & prauæ concupiscētiæ, ut ait Cassian⁹, sicuti nec sapiētiæ paris sunt & roboris. Ideoq; deus etiā simplicioribus nō sinit immitti diabolos callidos adeo & astutos, ut prudētiorib⁹. Cuiusmodi etiā dæmones sunt ludicri, qui in uis eludūt hoies, qui in ædibus etiā circuncursitāt, qui mulierib⁹ ad cubāt.

Augu. li. 15 ca. 23. de ciuitate dei.

(Incubi. Non est bonū, quod multū dicas de hoc uitio in publico coram simplicibus mulierculis, quæ sunt curiosæ, & ita possent assentire diabolo, ut experirentur hanc malitiam, sed solum detestando enormitatem criminis)

quod temporibus Noë factum legimus, quando dæmones tantos generabant in terra gigantes, tantumque fiebat in orbe mali, ut grauius ob id iratus deus, totum diluuiuo perdiderit orbem, præter eos qui in arca adseruabantur cum Noe, sicut in Genesi & Glossa ibidem aperte commemoratur. Multa hic lubens prætereo propter simplices, ne hic offendantur. Tantum hoc admoneo, quamuis omnis incontinentia sit contra deum, nullo tamen eius generis uitio commouetur grauius deus, quam horribili isto quod cum dæmone perpetratur, quoniam cum in cæteris eius peccati speciebus pœnitere liceat, in hoc tamen rarissimum est, ut quis ab illo redeat conuersus. siquidem miseros homines diabolus ualide adeo hic irretitos inuoluit, ut cum ipso damnentur in æternum. Igitur quamuis isti simplices appareant dæmones, ecce tamen quantum damni & incommodi pariant in anima.

3. ¶ Sunt etiam diaboli quidam furibundi plane & horribiles, qui & obsessos non tantum offendunt homines, audituque & uoce & uisu priuant, quod in euangelio sæpe legitur, sed præter illos alij quoque nocent: sicut apud Lucam, cum spiritus immundus miserum hominem torquebat, ita ut spumaret: sicut & filia mulieris Chanaanæ, quæ grauius à dæmone excruciabatur: sicut & Ceraseni illi obsessi, qui tanto furore erant perciti, ut nemo ibidem uiam illam pertransire poterat.

4. ¶ Sunt quidam spiritus admodum subtiles, in ipsum animum hominis sese ingerentes insensibiliter, & cogitationibus humanis in uisum imaginatiua se immiscentes, ubi & uarios concitant adfectus, unde multa admiranda sæpe loquuntur homines. Cuiusmodi spiritus erat ille in libris Regum, qui decepturus Achab, dicebat ad dominum: **3. Reg. 22.** Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Sic quoque cum ijs qui futura prædicere conantur, agit: ad quos cum uentum est spe cognoscendi futura, diabolus statim in phantasiam se auguris illius insinuat, inspirans illi quid dicat.

Demon
dominat
homini.

¶ Hinc iam patet, quomodo hominibus dominetur diabolus, nonnunquam in anima tantum, interdum in solo corpore, aliàs corpore & animo. Itaque & si quando ho-

minem uides obsessum, caue illum iudices temetē, quando potest id alicui cōtingere sine omni peccato, sicut sancto abbati Moyss̄ euenit, qui cum paulo duri⁹ increpasset **Obsessus.** reprehendissetq; dictum Macharij, obsessus est à diabolo. Neq; em̄ raro permittit deus bonos & sanctos uiros corpore grauiter affligi ex leui aliqua causa, sicut ille propheta, qui ad Ieroboam mittebatur, cui & præceperat deus ne comederet panem, neue biberet uinum in uia. **3. Reg. 13.** Venit autem ad eum alius propheta, dicēs: Et ego propheta sum similis tui, & angelus locutus est mihi in sermone domini, dicens: Reduc eum tecum in domum tuam, ut comedat panem & bibat aquam. Ille nimium credulus, fide data deceptus, non multo post à leone iuxta uerbum domini dilaniatus est. Quid quod sanctus Augustinus refert **li. 21. c. 74. de ci. dei.** innocentes quoq; pueros, id ira permittente deo, à demonibus uexari? Vtiq; non aliam ob causam, nisi ut sic nobis deus miseriam uitæ huius calamitatem declaret, in quam per lapsum Adæ incidimus.

¶ Et hæc de materia tentationis dicta sufficiāt, in qua assiduo omnis uita nostra nobis terenda est aduersus carnem, mundum & diabolum, qui nos seducere conantur malis concupiscentijs in hoc mundo, in quo præter concupiscentiam carnis & oculorum, ipsamq; adeo superbiam uitæ, nihil est. His nos resistamus fortiter, nunc sanctis **1. Johan. 2.** precibus, nunc elemosyna, aliàs contemplatione sacre scripturæ, & reliquo dei cultu, humilitate: & sicut caput nostrum Christus, diabolum uicit, ita nos quoq; deprece mur dominum, ut hoc sacro ieiuniorum tempore reconciliari deo, ab omnibus peccatorum uinculis liberemur, hic gratiam & misericordiam, illic uero in gloria & felicitate perpetua, quam nobis concedat, qui est benedictus in æuum, Amen.

DOMINICA SE

CVNDA QVADRAGESIMAE,

super Euangelium

Matthæi. XV.